

Financiële Maandstatistiek

Jaargang 9 - juli 2003

Verklaring der tekens

.	= gegevens ontbreken
*	= voorlopig cijfer
x	= geheim
–	= nihil
–	= (indien voorkomend tussen twee getallen) tot en met
0 (0,0)	= het getal is minder dan de helft van de gekozen eenheid
niets (blank)	= een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
2002–2003	= 2002 tot en met 2003
2002/2003	= het gemiddelde over de jaren 2002 tot en met 2003
2002/'03	= oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz., beginnend in 2002 en eindigend in 2003
1992/'93–2002/'03	= boekjaar enz. 1992/'93 tot en met 2002/'03

In geval van afronding kan het voorkomen dat de totalen niet geheel overeenstemmen met de som der opgetelde getallen.

Verbeterde cijfers in staten en tabellen zijn niet als zodanig gekenmerkt.

Colofon

Uitgever

Centraal Bureau voor de Statistiek
Prinses Beatrixlaan 428
2273 XZ Voorburg

Druk

Centraal Bureau voor de Statistiek
Facilitair bedrijf

Omslagontwerp

WAT ontwerpers, Utrecht

Inlichtingen

Tel.: 0900 0227 (€ 0,50 per minuut)
Fax: (045) 570 62 68
E-mail: infoservice@cbs.nl

Bestellingen

E-mail: verkoop@cbs.nl

Internet

www.cbs.nl

© Centraal Bureau voor de Statistiek,
Voorburg/Heerlen, 2003.
Bronvermelding is verplicht.
Vereenvoudiging voor eigen gebruik of
intern gebruik is toegestaan.

Prijzen zijn excl. administratie- en
verzendkosten.
Abonnementsprijs: € 94,80
Prijs per los nummer: € 12,80
Kengetal: O-1
ISSN 1381-6780
CSB-productnummer: 0510203070

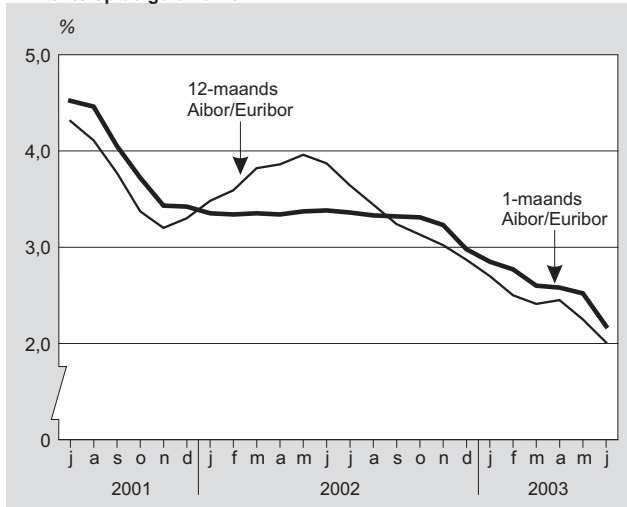
Centraal Bureau voor de Statistiek

Inhoud

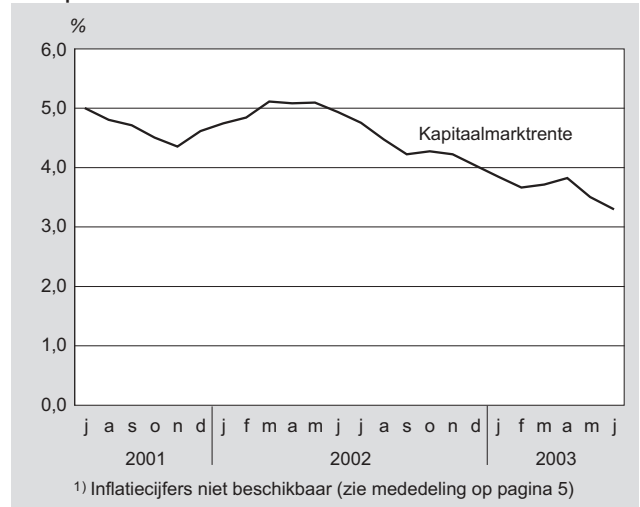
Grafieken	4
In dit nummer	5
Persberichten	6
Artikelen	
Damrak 15 procent hoger in tweede kwartaal	8
Slecht jaar voor beleggingsinstellingen	11
Gemeenten minder afhankelijk van vreemd vermogen	16
Tabellen	
Financiële kerncijfers	20
Banken	22
Sparen en lenen	24
Geldmarkt	28
Kapitaalmarkt	30
Effectenbeurs	33
Verzekeraars en pensioenfondsen	40
In de voorgaande 12 maanden	43
Trefwoordenregister	44
Andere CBS-publicaties	45

Grafieken

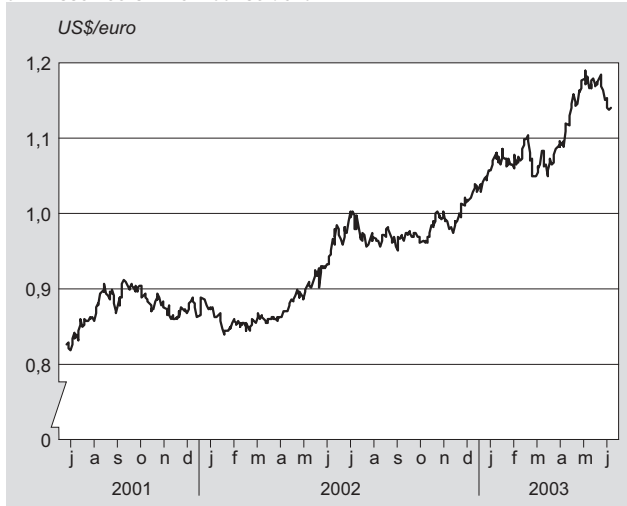
1. Rente op de geldmarkt

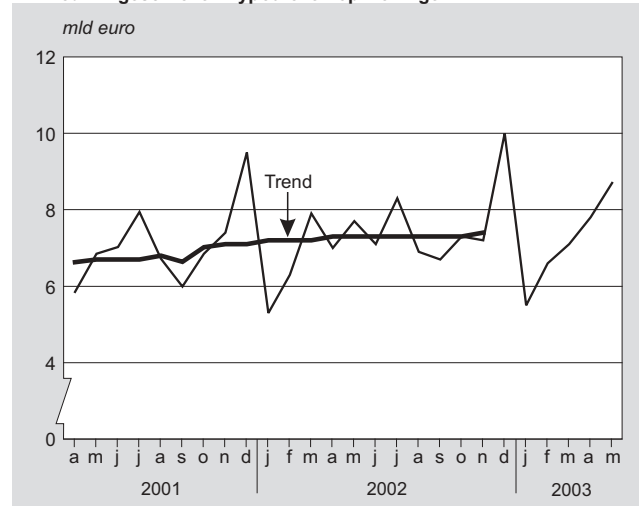
2. Kapitaalmarktrente en inflatie ¹⁾

3. Wisselkoers Amerikaanse dollar

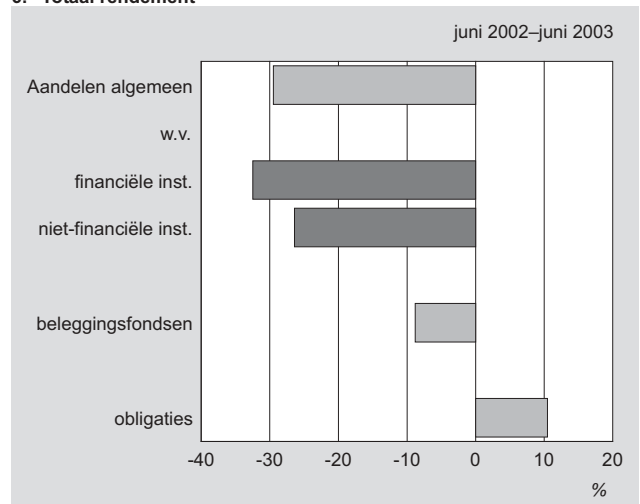
4. Nieuw ingeschreven hypotheeklen op woningen

5. CBS-koersindex algemeen

6. Totaal rendement

In dit nummer

Damrak 15 procent hoger in tweede kwartaal blz. 8

De koersen van Nederlandse aandelen zijn in het tweede kwartaal van 2003 met 14,7 procent gestegen. Het rendement op aandelen is na 1999 in een kwartaal niet zo hoog geweest. In het eerste kwartaal van 2003 had nog een van de grootste koersdalingen in de geschiedenis van de beursindex plaats. Per saldo liggen de koersen aan het eind van het tweede kwartaal nog altijd onder het niveau van eind 2002. De Amsterdamse beurs heeft het in het tweede kwartaal beter gedaan dan het wereldgemiddelde.

Slecht jaar voor beleggingsinstellingen blz. 11

Het jaar 2002 was wederom een slecht beursjaar voor beleggers in aandelen. De beleggingsinstellingen leden daardoor grote verliezen op hun aandelenportefeuilles. Het hoogste rendement werd in 2002 behaald door de vastgoedfondsen. De aandelen- en obligatiefondsen presteerden slechter dan een gemiddelde directe belegging in aandelen of obligaties. Het resultaat na belasting van de beleggingsinstellingen daalde van 1,3 miljard euro in 2001 naar 0,8 miljard euro in 2002. De waarde van de beleggingsportefeuille van beleggingsfondsen daalde met 18 procent tot 91 mil-

jard euro. Mede door de slechte resultaten op de aandelenbeleggingen daalde de netto inleg bij aandelenfondsen in 2002 tot 1,4 miljard euro. Net als in 2001 trokken de obligatiefondsen in 2002 meer nieuwe gelden aan dan de aandelenfondsen. Binnen de aandelenfondsen waren de fondsen die wereldwijd beleggen, het meest in trek.

Gemeenten minder afhankelijk van vreemd vermogen blz. 16

Eind 2001 had het eigen vermogen van gemeenten een omvang van bijna 24 miljard euro. Dit is een toename van ruim 7,5 procent ten opzichte van het jaar 2000. In de afgelopen vijf jaar is het eigen vermogen zelfs met 11 miljard euro toegenomen. Sinds 1996 is de financiële positie van gemeenten bovendien verbeterd doordat in die periode per saldo 8 miljard euro afgelost werd op de opgenomen langlopende leningen.

De vier grootste gemeenten hadden ook in 2001 weer de grootste inbreng. Tezamen waren ze goed voor een eigen vermogen van 6,6 miljard euro. Vijf jaar eerder bedroeg het eigen vermogen van deze gemeenten nog 2,6 miljard euro.

CBS verlaagt Consumentenprijsindex

Maandelijks publiceert het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) de Consumentenprijsindex. Uit eigen analyse is gebleken dat de uitkomsten over de periode juni 2002 tot en met juni 2003 niet correct zijn. De tot nu toe gepubliceerde prijsontwikkeling is te hoog in vergelijking met de werkelijke prijsontwikkeling.

Verlaging inflatiecijfer

Na een eerste schatting bedraagt de neerwaartse bijstelling van de Consumentenprijsindex in de periode juni 2002 tot en met juni 2003 enkele tienden van een procentpunt. Vast staat dat de afwijking in de loop van de genoemde periode geleidelijk is toegenomen. De exacte afwijking heeft het CBS op dit moment echter nog niet vastgesteld. Het CBS publiceert binnen enkele weken de gecorrigeerde reeksen van de Consumentenprijsindex.

Consequenties bijstelling

De Consumentenprijsindex wordt veelvuldig gebruikt voor de invulling van beleid en de vaststelling van regelingen en contracten van maatschappelijke sectoren. Verlaging van de Consumentenprijsindex heeft gevolgen voor tal van berekeningen.

Achtergrond bijstelling

Het CBS maakt sinds juni 2002 voor de meting van de prijsontwikkeling bij supermarkten als eerste statistische bureau in de wereld gebruik van gegevensbestanden met scannerdata. Deze bestanden bevatten informatie over verkochte hoeveelheden en omzetten van alle artikelen in supermarkten.

Bij de verwerking van deze gegevensbestanden zijn fouten gemaakt. De aard van deze fouten wordt momenteel diepgaand onderzocht.

Audit

De Centrale Commissie van de Statistiek, toezichthoudend orgaan voor het CBS, heeft KPMG gevraagd een audit uit te voeren naar de oorzaken van de gemaakte fouten in het productieproces van de Consumentenprijsindex. De aanbevelingen van de audit moeten er toe bijdragen dat herhaling van fouten in de toekomst kan worden vermeden.

(Persmededeling PB03-810, 5 augustus 2003)

Persberichten

Werkloosheid neemt steeds sneller toe

Volgens de nieuwste cijfers van het CBS telde Nederland in de periode maart–mei 2003 gemiddeld 395 duizend werkloze personen. Dit aantal ligt 123 duizend hoger dan een jaar eerder. In de periode februari–april 2003 was de toename nog 102 duizend. Gedurende de afgelopen drie maanden had 5,3 procent van de Nederlandse beroepsbevolking geen baan. Een jaar eerder kwam de werkloosheid uit op 3,7 procent.

Stijgingstempo werkloosheid verdubbelt

In de maanden maart–mei 2003 waren er gemiddeld 395 duizend werklozen. Door seizoensinvloeden is de werkloosheid in de periode maart–mei altijd iets lager. Na verwijdering van de seizoensinvloeden komt de werkloze beroepsbevolking uit op 403 duizend. Over een langere periode bezien neemt de werkloosheid steeds sneller toe. Eind 2002 lag het stijgingstempo van de werkloosheid op gemiddeld 6 duizend per maand in een periode van zes maanden. In het eerste kwartaal van 2003 versnelde de stijging tot 9 duizend. Inmiddels is de gemiddelde toename opgelopen naar 14 duizend per maand.

Toename werkloosheid mannen en vrouwen nu gelijk

De stijgende trend in de werkloosheid is voor mannen al ingezet aan het einde van 2001. Bij vrouwen gebeurde dit later, begin 2003. Het stijgingstempo is nu voor mannen en vrouwen even hoog. In de periode maart–mei 2003 behoren 207 duizend mannen en 187 duizend vrouwen tot de werkloze beroepsbevolking.

Dalende tendens werkgelegenheid

In de maanden maart–mei 2003 hebben 7 069 duizend personen een baan van twaalf uur of meer per week. Na correctie voor seizoensinvloeden blijkt dat de werkzame beroepsbevolking sinds eind vorig jaar daalt.

Consumentenvertrouwen onveranderd laag

Het consumentenvertrouwen ligt, gecorrigeerd voor seizoensinvloeden, in juni ongeveer op hetzelfde niveau als in mei. De vertrouwensindex is uitgekomen op –36. Het vertrouwen is per saldo al zes maanden op rij vrijwel stabiel op een zeer laag niveau. Tegenover een geleidelijke verbetering van het oordeel over het economisch klimaat staat een vergelijkbare daling van de koopbereidheid.

Consument negatiever over eigen financiële toekomst

De koopbereidheid in juni is per saldo nauwelijks veranderd ten opzichte van mei en komt, gecorrigeerd voor seizoensinvloeden, uit op –23. Sinds 1985 was de koopbereidheid van de consument niet meer zo laag.

De koopbereidheid is één van de twee onderdelen waaruit de index van het consumentenvertrouwen is samengesteld. De koopbereidheid is gebaseerd op het oordeel over de financiële situatie van het eigen huishouden en het doen van grote aankopen. Het oordeel over de financiële situatie in de afgelopen twaalf maanden en de bereidheid tot het doen van grote aankopen zijn in juni gelijk gebleven ten opzichte van mei.

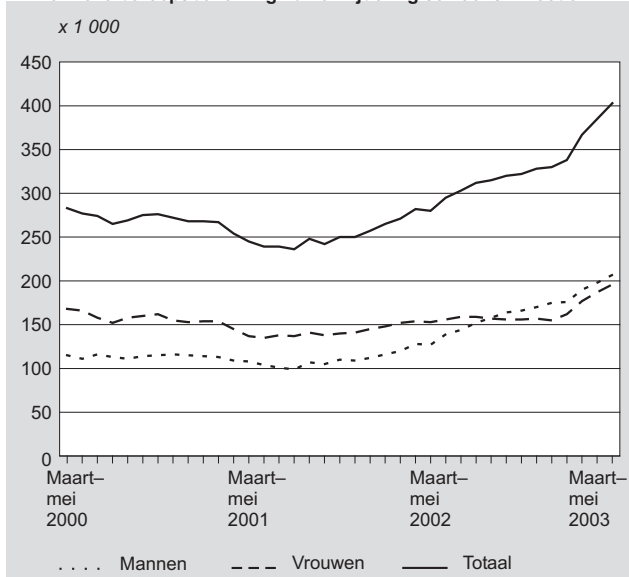
De consumenten zijn wel negatiever geworden over de verwachte financiële situatie in de komende twaalf maanden. Dit past in het beeld van het afgelopen half jaar waarin de toekomstverwachting schommelde rond een stabiel niveau. Het oordeel van de consumenten daalt nu 6 punten en is op het laagste niveau sinds april 1985 aangekomen.

Pessimisme over economie houdt aan

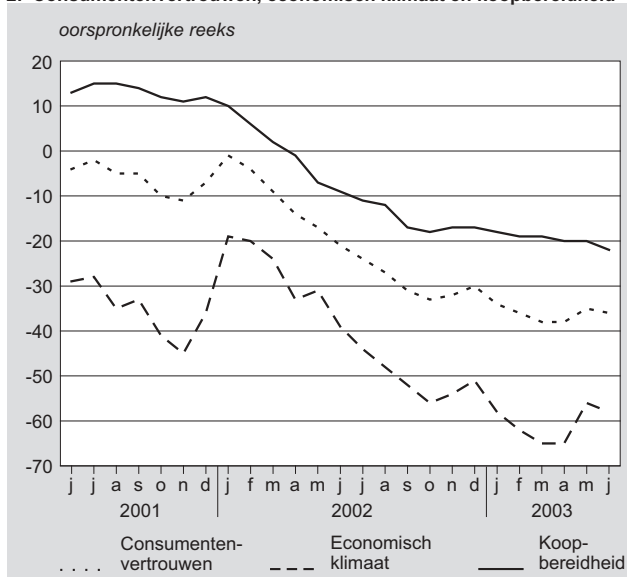
Ook de mening over het economisch klimaat, het andere onderdeel van het consumentenvertrouwen, is nauwelijks veranderd ten opzichte van mei.

Gecorrigeerd voor seizoensinvloeden komt het oordeel over het economisch klimaat uit op –57, ver onder het gemiddelde van –7 van de afgelopen tien jaar. Wel is de verwachting voor de komende twaalf maanden opnieuw iets verbeterd. Sinds een dieptepunt in maart is deze deelindicator met 14 punten gestegen.

1. Werkloze beroepsbevolking na verwijdering seizoensinvloeden

2. Consumentenvertrouwen, economisch klimaat en koopbereidheid

Producentenvertrouwen valt terug

Het producentenvertrouwen, de stemmingsindicator van de ondernemers in de industrie, is in mei van dit jaar weer gedaald, na twee opeenvolgende maanden van stijging. Uit de conjunctuurtest van de industrie blijkt verder dat de ondernemers voor de maanden mei tot en met juli een stabilisatie van de productie verwachten. In april werd nog een toename van de bedrijvigheid voorzien. Het oordeel van de ondernemers over hun voorraden en orderpositie is gelijk aan dat van de vorige maand.

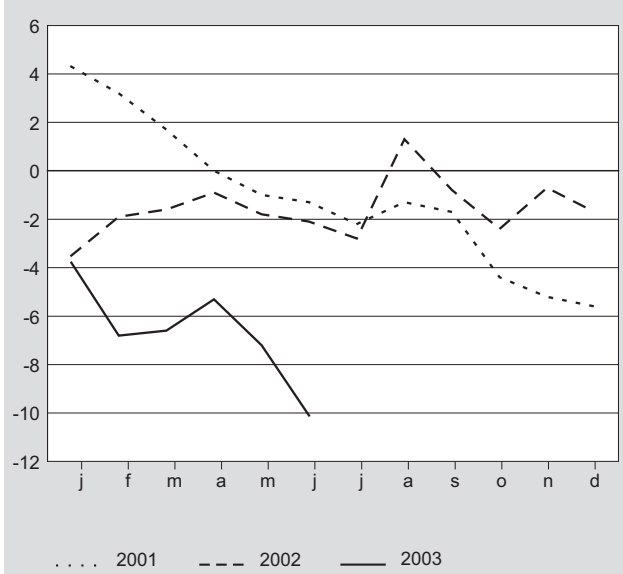
Verwachtingen lopen terug

De ondernemers in de industrie zijn in mei negatiever gestemd dan in april. Het producentenvertrouwen lag vorige maand nog op -5,3. In mei daalde de stemmingsindicator tot -7,2, het laagste niveau sinds september 1993. De daling is het gevolg van somberder verwachtingen over de productie. Waar de ondernemers in de industrie in april voor de komende drie maanden nog aan een toename van de bedrijvigheid dachten, verwachten zij nu een ongewijzigde productie. Vooral in de papier- en grafische industrie zijn de verwachtingen fors aangepast. Het herstel dat de ondernemers in deze sector vorige maand nog voorzagen, is omgezet in een verwachte lichte productiedaling.

Orderpositie neemt af

De index van de orderpositie in de industrie is met 0,5 punt gedaald naar 92,1. De orderpositie wordt dan ook onveranderd negatief beoordeeld. Vooral in de sector investeringsgoederen loopt de orderpositie terug. Voor de komende periode verwachten de ondernemers in de industrie een ongewijzigde orderontvangst. Voor de maanden mei tot en met juli wordt voor de buitenlandse orderontvangst een lichte terugloop verwacht. De ondernemers in de industrie verwachten ook in de komende maanden te moeten snijden in hun personeelsbestand. Dit is al sinds augustus 2001 het geval. In de sector halffabrikaten verwacht zelfs één op de vijf ondernemers in de industrie een afname van het personeel in de maanden mei tot en met juli.

3. Producentenvertrouwen (na verwijdering van seizoensinvloeden)

Binnenlandse consumptie groeit met met 0,7%

Het volume van de binnenlandse consumptieve bestedingen door huishoudens in het eerste kwartaal van 2003 is 0,7 procent groter dan in dezelfde periode een jaar eerder. Dit groeicijfer blijft iets achter bij de gemiddelde consumptiegroei van de laatste twee jaar, die 1,0 procent bedroeg. De groei in het eerste kwartaal komt vooral voor rekening van de bestedingen aan goederen. De volumegroei van de bestedingen aan diensten stagneert.

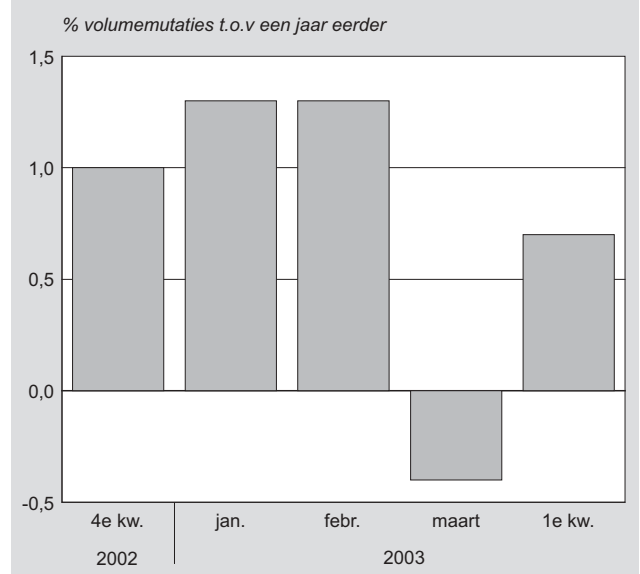
Groei consumptie diensten komt tot stilstand

De volumegroei van de bestedingen aan diensten stagneert. In het eerste kwartaal van 2003 is het niveau vrijwel gelijk aan dat van een jaar eerder. In 1999 bereikte de volumegroei van de dienstenconsumptie een top (4,8 procent). Ook daarna namen de bestedingen aan diensten nog elk jaar toe, maar de hoogte van de groei liep steeds verder terug. Van de binnenlandse consumptieve bestedingen door huishoudens gaat bijna de helft op aan diensten. Hiertoe behoren veel vaste lasten, zoals uitgaven voor huisvesting en medische zorg. Daarnaast gaat het onder meer om bestedingen bij de horeca, aan cultuur en recreatie, vervoer en communicatie en financiële diensten. Vooral bij de horeca is in het eerste kwartaal voor prijsverandering gecorrigeerd fors minder uitgegeven dan een jaar eerder.

Maandcijfers grillig door verschil in koopdagen

In maart is, voor prijsverandering gecorrigeerd, 0,4 procent minder besteed dan in dezelfde maand een jaar eerder. In zowel januari als februari lag het consumptievolume juist 1,3 procent boven het niveau van een jaar eerder. De nogal uiteenlopende ontwikkeling van de maandcijfers binnen het eerste kwartaal hangt grotendeels samen met verschillen in het koopdagenpatroon vergeleken met dezelfde maanden van 2002. Vooral de maandcijfers van de consumptie van voedings- en genotmiddelen zijn gevoelig voor deze verschillen.

4. Consumptie huishoudens in Nederland

Damrak 15 procent hoger in tweede kwartaal

drs. P.A. van der Beek

De koersen van Nederlandse aandelen zijn in het tweede kwartaal van 2003 met 14,7 procent gestegen. Het rendement op aandelen is na 1999 in een kwartaal niet zo hoog geweest. In het eerste kwartaal van 2003 had nog een van de grootste koersdalingen in de geschiedenis van de beursindex plaats. Per saldo liggen de koersen aan het eind van het tweede kwartaal nog altijd onder het niveau van eind 2002. De Amsterdamse beurs heeft het in het tweede kwartaal beter gedaan dan het wereldgemiddelde.

Beste kwartaal op Damrak na 1999

De Nederlandse aandelenmarkt is in het tweede kwartaal van 2003 opgeveerd. De rally van de afgelopen maanden startte aan het eind van het eerste kwartaal. Op 12 maart bereikte de CBS-koersindex het laagste punt van het jaar op 329,6. Daarna vonden de aandelenkoersen de weg omhoog. Met het einde van de oorlog in Irak verdween een deel van de onzekerheid uit de markt. Daarnaast duidde een aantal indicatoren in de Verenigde Staten op een aantrekkende economie en daalde de rente tot een historisch laag niveau. Op 18 juni sloot de CBS-koersindex op 446,7. Dit is de hoogste stand van de afgelopen vijf maanden. Ten opzichte van het dieptepunt op 12 maart betekende dit een stijging van 35,5 procent. De Amsterdamse effectenbeurs kon de winst echter niet vasthouden. Na 18 juni trad een koersdaling in. Uiteindelijk bedroeg de koerswinst in het tweede kwartaal 14,7 procent. Indien het uitgekeerde dividend wordt meegeënen, komt het totale rendement op Nederlandse aandelen in het tweede kwartaal van 2003 uit op 17,4 procent. Sinds de sluipende neergang van de beurs in 2000 inzette, is het totale rendement op aandelen in een kwartaal niet zo hoog geweest. In het

vierde kwartaal van 1999 bedroeg het totale rendement van alle Nederlandse aandelen tezamen 22,7 procent.

Amsterdam rendeert in tweede kwartaal beter dan wereldindex

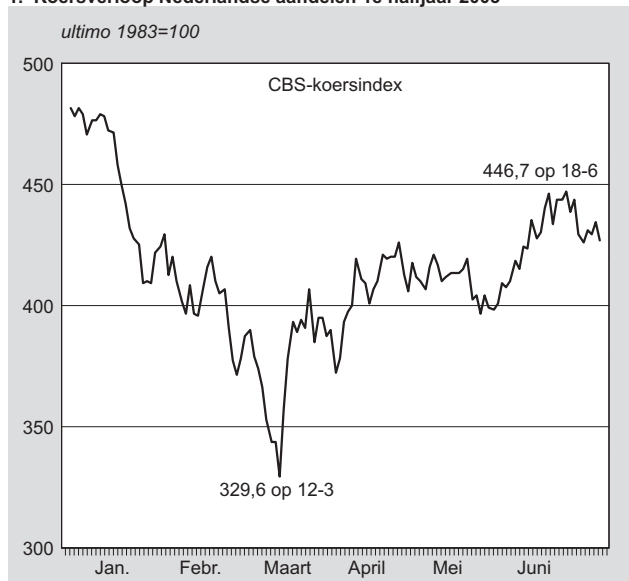
De Amsterdamse effectenbeurs heeft het in het tweede kwartaal met een totaal rendement van 17,4 procent beter gedaan dan het wereldgemiddelde. De MSCI-wereldherbeleggingsindex is, in euro's gemeten, in dezelfde periode met 11,5 procent gestegen. Het verschil hangt samen met de daling van de Amerikaanse dollar (-4,9 procent) en de Japanse yen (-6,3 procent) ten opzichte van de euro. Koersmutaties in landen die zwaar wegen in de wereldindex, zoals de Verenigde Staten en Japan, wijken niet veel af van de koersstijging in Nederland. De brede S&P 500 index steeg in Amerika in het eerste kwartaal met 14,9 procent. In Japan klom de Tokio Nikkei-225 index in dezelfde periode met 13,9 procent. In Nederland wonnen de koersen gemiddeld 14,7 procent.

Over de eerste zes maanden van 2003 lijdt de belegger in de Nederlandse marktportefeuille echter nog altijd verlies. De CBS-herbeleggingsindex voor aandelen is in het eerste halfjaar per saldo met 5,3 procent gedaald. De wereldwijd beleggende belegger zou, volgens de MSCI-wereldherbeleggingsindex, in dezelfde periode een totaal resultaat van +1,9 procent hebben behaald.

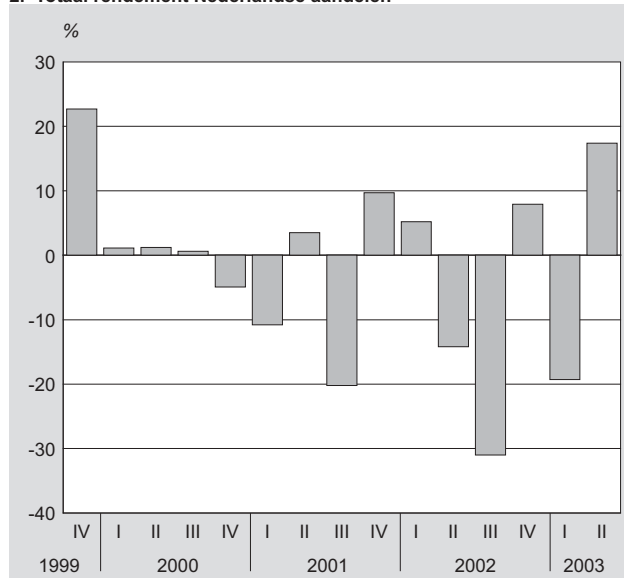
Grote verschillen in de bedrijfstakken

Beleggers in de sector handel hebben in het tweede kwartaal van 2003 het hoogste totale rendement behaald (+74,9 procent). Met name het aandeel Ahold stuwde de sectorindex handel omhoog. In het eerste kwartaal was Ahold nog een van de grote verliezers.

1. Koersverloop Nederlandse aandelen 1e halfjaar 2003

2. Totaal rendement Nederlandse aandelen

Ook de kleinere hightech-fondsen presteerden in het tweede kwartaal bovengemiddeld. De graadmeter van deze fondsen, de MIT Small-herbeleggingsindex, is met 44,3 procent gestegen. In deze index zijn alle fondsen samengebracht op het gebied van micro-elektronica, informatietechnologie en telecommunicatie, exclusief de zwaargewichten KPN en Philips. Tot de belangrijkste winnaars van het tweede kwartaal behoorden verder de beleggers in de banken en verzekeraars (+36,2 procent). De minst presterende sector op het Damrak was de sector consumentengoederenindustrie. De aandelen van de consumentengoederenindustrie eindigden als enige van alle sectoren waarvoor het CBS een beursindex berekent, in het tweede kwartaal in het rood (-6,8 procent). De belangrijkste fondsen in deze sector – Unilever en Heineken – kwamen met een neerwaartse bijstelling van hun omzet- respectievelijk winstverwachting.

Beleggingsfondsen Europa hoogste rendement

Van de Nederlandse beleggingsfondsen die in aandelen beleggen, hebben de fondsen die in Europese ondernemingen beleggen, in het tweede kwartaal van dit jaar het hoogste rendement behaald (+17,8 procent). Met name in Duitsland was er sprake van forse koersstijgingen. De Dax-index boekte in Frankfurt een kwartaalwinst van ruim 32 procent. De beleggingsfondsen in Europese aandelen worden op de voet gevolgd door de beleggingsfondsen die zich puur richten op Nederlandse aandelen. Het rendement van deze fondsen bedroeg +17,3 procent. Dit is ongeveer gelijk aan het gemiddelde rendement van alle Nederlandse aandelen tezamen (+17,4 procent). Ook de wereldwijd beleggende aandelenfondsen presteerden met een totaal rendement van 11,3 procent in het tweede kwartaal marktconform. De MSCI-wereldherbeleggingsindex steeg met 11,5 procent. Aandelenfondsen die alleen in het Verre Oosten opereren, boekten een rendement van +8,8 procent. Beleggers die indirect via een beleggingsfonds in Noord-Amerikaanse aandelen beleggen, behaalden in het tweede kwartaal het laagste resultaat (+8,6 procent). De resultaten van de fondsen die zich richten op Amerika en op het Verre Oosten worden beïnvloed door de daling van de dollar en de yen ten opzichte van de euro.

Vastgoedfondsen weer in trek

Na een negatief eerste kwartaal waren de vastgoedfondsen in het tweede kwartaal van 2003 duidelijk in trek bij de beleggers. De vastgoedfondsen die direct in kantoren, huizen en winkelcentra beleggen, realiseerden inclusief dividend in het afgelopen kwartaal een rendement van 11,7 procent. De populariteit van de vastgoedfondsen is voor een deel te danken aan hun relatief hoge dividenduitkering, die in april en mei beleggers lijkt aan te trekken. De huidige historisch lage rente (en dus de hoge obligatiekoersen) maakt de vastgoedfondsen verder een goed alternatief voor (staats)obligaties. Daarnaast was er in het afgelopen kwartaal ver-

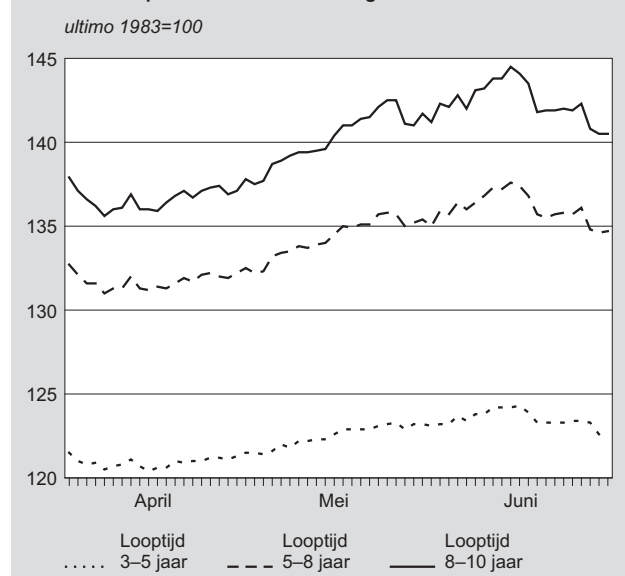
moedelijk extra vraag naar een aantal Nederlandse vastgoedfondsen doordat deze sinds 30 mei jl. zijn opgenomen in de MSCI Europa-index. Beleggers die deze index volgen, zijn vragers naar aandelen van deze vastgoedfondsen.

Obligatiemarkt lijdt niet onder aantrekkende aandelenmarkt

De opleving op de aandelenmarkt in het afgelopen kwartaal heeft niet geleid tot een vlucht uit de obligaties. De obligatiemarkt volgde in het tweede kwartaal lange tijd de weg omhoog. Zolang beleggers verwachtten dat de inflatie niet oploopt, was er ruimte voor koersstijgingen. Pas aan het eind van het tweede kwartaal is aan de stijging van de obligatiekoersen een einde gekomen, toen bleek dat de inflatie in de Verenigde Staten hoger uitviel dan menig analist had verwacht. Ook had een deel van de markt waarschijnlijk op een grotere renteverlaging van de Amerikaanse centrale bank (Fed) gerekend dan de rentestap die eind juni werd genomen.

Ondanks de dip aan het eind van het kwartaal zijn de koersen van de Nederlandse obligaties in het tweede kwartaal per saldo gestegen. Zo steeg de CBS-koersindex voor staatsleningen met een resterende looptijd van drie tot vijf jaar met 1,1 procent. De CBS-grademeter voor de koersontwikkeling van de acht- tot tienjarige staatsleningen liep met 2,1 procent op. Het totale rendement op alle Nederlandse staatsobligaties, waarin naast de koersontwikkeling de ontvangen rente wordt meegenomen, bedroeg in het tweede kwartaal +2,2 procent.

3. Koersverloop Nederlandse staatsobligaties 2e kwartaal 2003

Tabel 1
Indexcijfers en rendementen van aandelen en obligaties

	Index (ultimo)				Rendement			
	2001	2002	2003		2001	2002	2003	
			maart	juni			1e kw.	2e kw.
CBS-herbeleggingsindices	<i>ultimo 1983=100</i>							
<i>Aandelen</i>								
algemeen	1 363,6	916,0	739,3	867,8	-19,2	-32,8	-19,3	17,4
consumentengoederenindustrie	1 603,5	1 380,0	1 251,3	1 166,3	-11,5	-13,9	-9,3	-6,8
kapitaalgoederenindustrie	868,0	443,6	377,1	452,6	-14,8	-48,9	-15,0	20,0
basisgoederenindustrie	887,8	661,5	461,3	560,1	-4,9	-25,5	-30,3	21,4
bouwnijverheid	878,9	678,8	656,8	784,4	19,0	-22,8	-3,2	19,4
transport, opslag en communicatie	364,7	316,1	298,5	327,3	-38,4	-13,3	-5,6	9,6
niet-financiële dienstverlening	1 657,0	1 099,2	884,7	1 062,9	-31,3	-33,7	-19,5	20,1
handel	1 914,0	808,4	342,3	598,7	-8,3	-57,8	-57,7	74,9
financiële instellingen	1 825,6	1 096,2	769,9	1 048,4	-25,9	-40,0	-29,8	36,2
<i>Obligaties</i>								
Nederlandse staatsobligaties	378,0	411,3	418,2	427,2	5,3	8,8	1,7	2,2
	<i>ultimo 1993=100</i>							
<i>Aandelen</i>								
CBS MIT-index	380,6	230,0	205,6	238,2	-31,9	-39,6	-10,6	15,9
CBS MIT Small-index	356,0	175,3	146,7	211,7	-46,4	-50,8	-16,3	44,3
MSCI wereldindex (euro) ¹⁾	120,2	82,0	75,0	83,6	-12,0	-31,7	-8,6	11,5
CBS-koersindex	<i>ultimo 1983=100</i>							
<i>Aandelen</i>								
algemeen	708,0	462,1	372,1	426,8	-21,1	-34,7	-19,5	14,7

¹⁾ Bron: Morgan Stanley Capital International (ultimo 1998=100).

Tabel 2
Indexcijfers en rendementen van beleggingsinstellingen en vastgoedfondsen

	Index (ultimo)				Rendement			
	2001	2002	2003		2001	2002	2003	
			maart	juni			1e kw.	2e kw.
Herbeleggingsindices	<i>ultimo 1993=100</i>							
CBS/MoneyView-index voor beleggingsinstellingen	171,4	132,9	125,2	135,4	-14,6	-22,5	-5,8	8,1
aandelenfondsen	226,9	147,3	131,6	148,3	-21,4	-35,1	-10,7	12,7
Nederland	301,5	201,0	163,4	191,7	-21,5	-33,3	-18,7	17,3
Europa	278,0	185,4	159,6	188,0	-22,7	-33,3	-13,9	17,8
Verre Oosten	85,0	66,0	58,9	64,1	-15,3	-22,4	-10,8	8,8
Noord-Amerika	312,7	200,6	188,5	204,8	-11,2	-35,8	-6,0	8,6
Wereldwijd	234,6	147,0	134,0	149,1	-22,3	-37,3	-8,8	11,3
obligatiefondsen	145,7	149,9	151,0	155,3	4,6	2,9	0,7	2,8
geldmarktfondsen	124,8	128,7	129,5	129,7	4,0	3,1	0,6	0,2
gemengde fondsen	176,1	156,3	150,8	160,5	-5,6	-11,2	-3,5	6,4
CBS/SBV-index voor vastgoedfondsen	156,9	177,8	174,1	193,3	10,3	13,3	-2,1	11,0
direct	157,7	182,9	180,6	201,7	11,6	16,0	-1,3	11,7
Nederland	194,5	214,2	207,4	231,6	6,4	10,1	-3,2	11,7
wereldwijd	152,2	177,0	175,4	195,9	13,2	16,3	-0,9	11,7
indirect	176,7	170,8	159,4	171,5	1,1	-3,3	-6,7	7,6

Slecht jaar voor beleggingsinstellingen

drs. A. J. de Boo

Het jaar 2002 was wederom een slecht beursjaar voor beleggers in aandelen. De beleggingsinstellingen leden daardoor grote verliezen op hun aandelenportefeuilles. Het hoogste rendement werd in 2002 behaald door de vastgoedfondsen. De aandelen- en obligatiefondsen presteerden slechter dan een gemiddelde directe belegging in aandelen of obligaties. Het resultaat na belasting van de beleggingsinstellingen daalde van 1,3 miljard euro in 2001 naar 0,8 miljard euro in 2002. De waarde van de beleggingsportefeuille van beleggingsfondsen daalde met 18 procent tot 91 miljard euro. Mede door de slechte resultaten op de aandelenbeleggingen daalde de netto inleg bij aandelenfondsen in 2002 tot 1,4 miljard euro. Net als in 2001 trokken de obligatiefondsen in 2002 meer nieuwe gelden aan dan de aandelenfondsen. Binnen de aandelenfondsen waren de fondsen die wereldwijd beleggen, het meest in trek.

Beleggingsfondsen presteerden slechter dan de markt

Een belegger die in effecten wil beleggen kan zich via een bank of effectenkantoor direct op de effectenbeurs begeven of gebruik maken van een beleggingsfonds. Door te beleggen via een beleggingsfonds kan gebruik worden gemaakt van de beleggingsstrategie van het gekozen fonds of kan het risico beter worden gespreid. Hier staat tegenover dat een beleggingsfonds kosten in rekening brengt voor het beheer van de effecten en de belegger afhankelijk wordt van de prestaties van de fondsbeheerder. Volgens de CBS-herbeleggingsindex voor beleggingsfondsen behaalden de beleggingsfondsen die in aandelen beleggen, in 2002 een negatief rendement van gemiddeld -35,1 procent. Dit is ongunstiger dan het verlies dat met een directe belegging in een marktconforme portefeuille zou zijn geleden (-32,8 procent). Van de aandelenfondsen boekten de wereldwijd beleggende fondsen het grootste verlies (-37,3 procent). Ook dit was groter dan met een gemiddelde directe wereldwijde belegging in aandelen volgens de MSCI-index had kunnen worden behaald (-31,7 procent). Vergeleken met 2001 daalden de rendementen van alle categorieën aandelenfondsen, wat overeenstemt met het koersverloop op de internationale effectenbeurzen.

Voor obligatiefondsen geldt dat zij in 2002 een rendement van 2,9 procent behaalden. Ook dit is lager dan met een gemiddelde directe belegging in obligaties op basis van de CBS-herbeleggingsindex voor obligaties had kunnen worden behaald (8,7 procent). De beste resultaten werden in 2002, net als in 2000 en 2001, behaald door de vastgoedfondsen, zij kenden in 2002 een positief rendement van 13,3 procent.

Bij deze vergelijkingen moet wel bedacht worden dat bij de CBS-herbeleggingsindices geen rekening wordt gehouden met transactie- of beheerskosten. Ook is de CBS-index voor obligaties alleen gebaseerd op Nederlandse obligaties.

Sterke daling resultaat beleggingsinstellingen

Het aanhoudende slechte beursklimaat in 2002 vindt zijn weerslag in de resultatenrekening van de beleggingsfondsen. Hieruit blijkt dat de waardedaling van de beleggingen in 2002 ruim 15 miljard euro bedroeg. Dat is 11 procent meer dan in 2001. De directe opbrengsten uit de beleggingen bedroegen in 2002 met 3,2 miljard euro ruim 21 procent minder dan in 2001. Doordat tegelijkertijd de lasten uit bedrijfsvoering met 38 procent daalden, namen

de netto opbrengsten uit de beleggingen met slechts 7 procent af. Uitgedrukt als percentage van de opbrengsten uit beleggingen bedroeg in 2002 het aandeel van de lasten uit normale bedrijfsvoering 35 procent. Dit is bijna 22 procent minder dan in 2001 toen dit aandeel bijna 45 procent bedroeg. Ter vergelijking, in 1999 bedroeg dit aandeel 32 procent.

De beleggingsinstellingen brengen ruim 90 procent van de waardedaling van de beleggingen ten laste van het eigen vermogen. De rest komt tot uitdrukking in het resultaat. Het resultaat na aftrek van de belastingen daalde van 1,3 miljard euro in 2001 naar 0,8 miljard euro in 2002. Vergeleken met het jaar 1999, toen voor het laatst een waardestijging op de beleggingen werd gerealiseerd, een teruggang van bijna 74 procent.

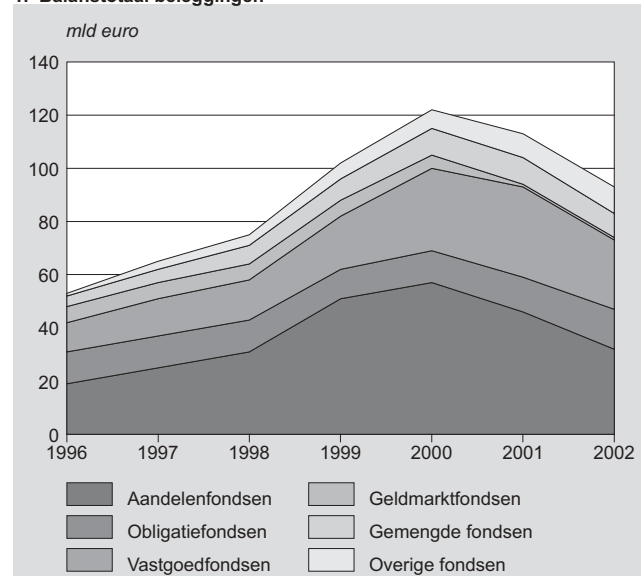
Sterke daling waarde aandelenportefeuille

Eind 2002 bedroeg de waarde van de beleggingsportefeuille van beleggingsinstellingen bijna 91 miljard euro. Dat is 18 procent minder in vergelijking met de waarde eind 2001. Dit is de tweede daling van de beleggingsportefeuille op rij. Deze teruggang is vooral het gevolg van de negatieve koersontwikkeling op de internationale aandelenmarkten en de waardedaling van de dollarbeleggingen in 2002. Hierdoor moest op de aandelenportefeuille ruim 17 miljard euro worden afgeboekt. De aan- en verkopen bedroegen respectievelijk 28 miljard euro en 25 miljard euro zodat per saldo de waarde van de aandelenportefeuille daalde met ruim 25 procent tot ruim 40 miljard euro. Ter vergelijking, in 2001 bedroeg de waardedaling van de aandelenportefeuille ruim 10 procent.

De waarde van het onroerend goed van beleggingsinstellingen daalde van 31,1 miljard euro in 2001 naar 24,8 miljard eind 2002. Dit was vooral het gevolg van fusie of overname van beleggingsfondsen en de liquidatie van een deel van de vastgoedportefeuille.

Bijna de gehele waardedaling van de beleggingen is in 2002 ten laste gebracht van het eigen vermogen van de beleggingsinstellingen. Dit daalde daardoor van ruim 96 miljard euro naar bijna 81 miljard euro. De reserves van de beleggingsinstellingen komen hierdoor op 61,7 procent van het balanstotaal aan het einde van 2002 (66,2 procent in 2001).

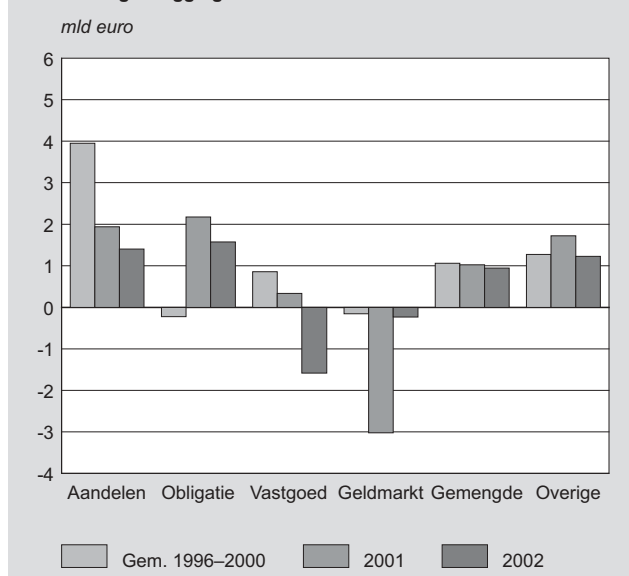
1. Balanstotaal beleggingen

Minder beleggers

De slechte resultaten op de internationale effectenbeursen sinds het midden van 2000 hebben geleid tot een uittocht van beleggers. Volgens het jaarlijkse onderzoek van het Centrum voor Marketing Analyse onder beleggende huishoudens verlieten 320 000 huishoudens in 2003 de beurs terwijl er slechts 20 000 nieuwe huishoudens begonnen met beleggen. Sinds het voorjaar van 2000, toen het hoogste aantal beleggende huishoudens werd gemeten, daalde het aantal beleggende huishoudens met 560 000 tot 1,37 miljoen in het voorjaar van 2003. Hiermee is het aantal beleggende huishoudens weer op het niveau van 1998. Volgens het genoemde onderzoek zijn dit de doorgewinterde beleggers met wat meer welstand. Deze overblijvers beperken hun risico's door meer in obligaties en beleggingsfondsen te beleggen.

2. Netto inleg beleggingsfondsen

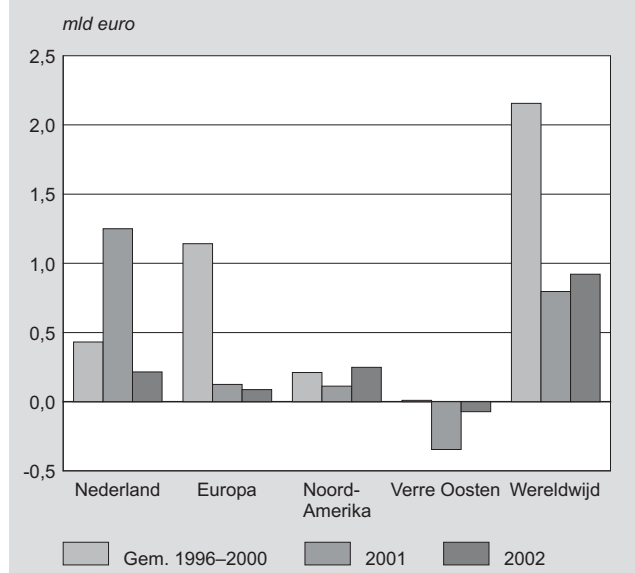

Obligatiefondsen ook in 2002 in trek

De netto inleg bij de beleggingsfondsen was in 2002 lager dan in 2001. Voor een deel kan dit worden verklaard uit de onttrekking van middelen uit de vastgoedfondsen als gevolg van liquidaties na overnames. Verder is duidelijk het effect van de aanhoudende malaise op de aandelenbeurzen zichtbaar in de verdere daling van de netto inleg bij aandelenfondsen tot 1,4 miljard euro (28 procent minder dan in 2001). Ook de obligatiefondsen kenden in 2002 een lagere netto inleg dan in 2001 (respectievelijk 1,6 miljard euro en 2,2 miljard euro). Net als in 2001 trokken de obligatiefondsen de grootste nieuwe inleg aan.

De omvang van de aandelenfondsen nam, gemeten naar de omvang van het balanstotaal, in 2002 verder af tot 32 miljard euro, waarmee ze weer op het niveau zijn van 1998. Ook de omvang van de vastgoedfondsen, de gemengde fondsen en de geldmarktfondsen nam af, zij het verhoudingsgewijs minder dan de aandelenfondsen. Het balanstotaal van de obligatiefondsen (+14 procent) en de overige fondsen (+9 procent), waarin opgenomen de derivatenfondsen, de hedgefondsen, de fondsen voor onderhandse leningen en de groenfondsen nam toe. Voor alle beleggingsfondsen tezamen daalde het balanstotaal met 18 procent tot 93,5 miljard euro.

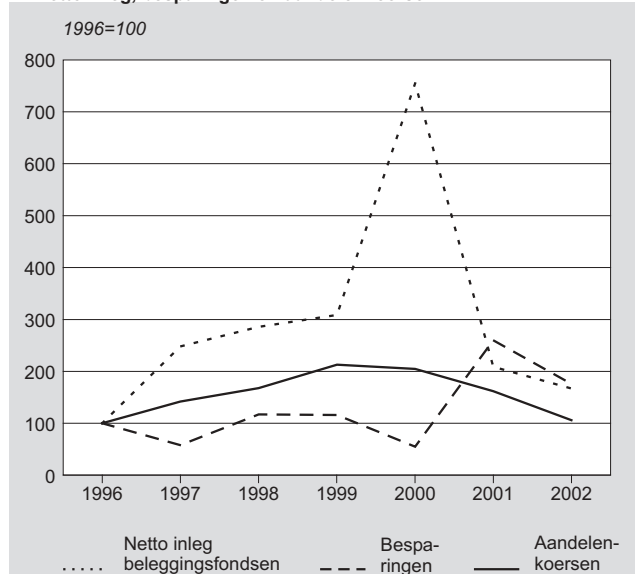
3. Netto inleg aandelenfondsen

Europese aandelenfondsen minder populair

Op basis van hun geografische beleggingsstrategie worden de aandelenfondsen ingedeeld naar vijf regio's: Nederland, Europa, Noord-Amerika, het Verre Oosten en wereldwijd. In 2002 waren de wereldwijd beleggende fondsen met 66 procent van de ingelegde gelden het populairst. Ook de fondsen die beleggen in Noord-Amerika laten een stijging zien. Vergeleken met 2001 vallen de fondsen die in Nederlandse aandelen beleggen sterk terug. Ook de in Europa beleggende fondsen blijken in 2002, net als in 2001, weinig aantrekkelijk, dit in tegenstelling tot de periode 1996-2000 toen deze fondsen gemiddeld op de tweede plaats kwamen. De fondsen die actief zijn in het verre Oosten kenden net als in 2001 een netto onttrekking. Op basis van het balanstotaal blijft het aandeel van deze laatste groep fondsen stabiel op ruim 3 procent. Het grootste balanstotaal hebben de wereldwijd beleggende fondsen (circa 60 procent van dat van de aandelenfondsen). Op de tweede en derde plaats komen de fondsen die beleggen in Nederland of Europa met beide rond 17 procent.

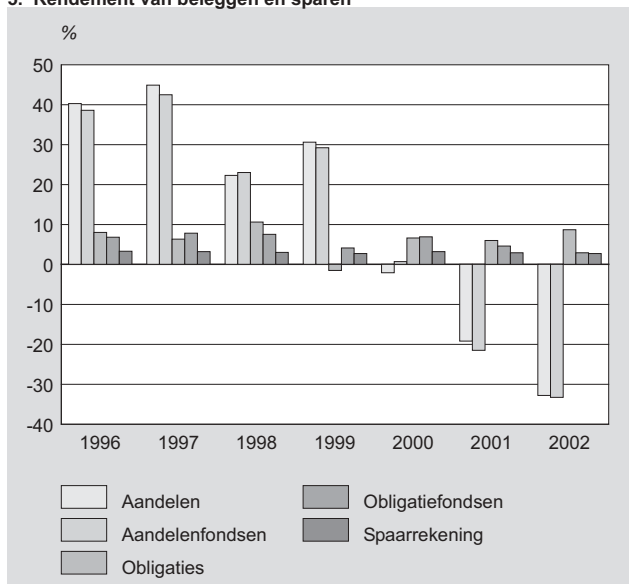
4. Netto inleg, besparingen en aandelenkoersen

Sparen ook in 2002 populairder dan beleggen

Een alternatief voor beleggen, direct of via een beleggingsinstelling, is het aanhouden van een tegoed op een spaarrekening. Op spaarrekeningen werd door Nederlandse huishoudens in 2002 netto ruim 9 miljard euro ingelegd. Inclusief de bijgeschreven rente leidde dit tot een totaal aan besparingen van 12,6 miljard euro. Bij beleggingsinstellingen werd in 2002 slechts 3,3 miljard euro ingelegd door de beleggers, particulieren en institutionele beleggers tezamen. Dit beeld, veel hogere besparingen dan inleg bij beleggingsinstellingen, stemt overeen met dat van 2001, maar is duidelijk anders dan het beeld in 2000, toen de besparingen van huishoudens 4 miljard euro bedroegen en er 15 miljard euro werd ingelegd bij beleggingsinstellingen. Hoewel de verdeling voor het jaar 2001 ook beïnvloed wordt door institutionele veranderingen, is duidelijk te zien dat de beleggers gevoelig zijn voor het koersverloop van de aandelen op de effectenbeurzen sinds het vierde kwartaal van 2000 en het rendement op de verschillende financiële instrumenten.

5. Rendement van beleggen en sparen

Aantal beleggingsinstellingen blijft toenemen

Om in Nederland actief te mogen zijn heeft een beleggingsinstelling een vergunning nodig van de Nederlandse Bank, de toezichthouder volgens de Wet toezicht beleggingsinstellingen (Wtb), of van de toezichthouder in een van de andere landen van de Europese Unie. Eind 2002 bedroeg het aantal vergunninghoudende beleggingsinstellingen 593, dit zijn er 39 meer dan eind 2001. Deze toename, die meer dan het dubbele is van die in 2001, komt zowel door de toename van het aantal beleggingsinstellingen met een in Nederland als in een andere EU-lidstaat verleende vergunning.

Een deel van de beleggingsinstellingen die in Nederland actief is, behoort tot de categorie paraplufondsen. Dit is een constructie waarbij onder één beleggingsinstelling verschillende fondsen ressorteren die elk hun eigen beleggingsbeleid of risicoprofiel (kunnen) hebben. Van de 355 Nederlandse beleggingsinstellingen zijn er 47 met een paraplustructuur waaronder in totaal 372 subfondsen hangen. Voor 2001 waren deze aantallen respectievelijk 35 en 296. Hiermee zet de stijging van het aantal beschikbare beleggingsfondsen zich ondanks de teleurstellende resultaten van de beleggingsinstellingen in 2002 voort. Vergeleken met 1998 is er sprake van een verviervoudiging van zowel het aantal paraplufondsen als van de subfondsen onder de paraplufondsen.

Herkomst van de cijfers

De meeste cijfers die in dit artikel zijn gebruikt, zijn ontleend aan publicaties over beleggingsinstellingen van De Nederlandsche Bank. De gegevens worden door de Nederlandse Bank verzameld in het kader van de Wet toezicht beleggingsinstellingen (Wtb). Andere cijfers zijn vooral afkomstig van het Centrum voor Marketing Analyse en de Beursstatistiek van het CBS.

De beleggingsinstellingen die in dit artikel zijn beschreven, zijn de instellingen met een statutaire vestigingsplaats in Nederland die vallen onder de Wet toezicht beleggingsinstellingen. Dat betekent dat instellingen die wel in Nederland actief zijn maar elders zijn gevestigd, niet zijn meegenomen. Ook beleggingsclubs en dergelijke zijn uitgesloten omdat zij zich niet richten op een breed publiek.

Tabel 1
Beleggingsinstellingen in Nederland

	1999	2000	2001	2002
Vergunning verleend door Nederland w.v.	380	400	374	394
met statutaire vestiging in Nederland	346	368	338	355
met statutaire vestiging buiten Nederland	34	32	36	39
Vergunning verleend door andere EU-lidstaat	122	136	180	199
Totaal	502	536	554	593

Bron: De Nederlandsche Bank NV.

Tabel 2
Winst- en verliesrekening van beleggingsinstellingen

	1999	2000	2001	2002	
<i>mln euro</i>					
Opbrengsten uit beleggingen		2 901	3 377	4 104	3 236
Waardeveranderingen van beleggingen	18 440	-4 313	-13 637	-15 163	
Af: rechtstreeks aan eigen vermogen toegevoegd	17 173	-3 583	-12 409	-13 925	
Waardeveranderingen van beleggingen via resultaat		1 266	-730	-1 228	-1 238
Overige bedrijfsopbrengsten		121	241	158	-56
Totale opbrengsten		4 288	2 888	3 034	1 942
Lasten i.v.m. beheer beleggingen	90	145	471	143	
Beheerskosten	502	590	543	541	
Rentelasten	279	481	675	336	
Overige bedrijfslasten	60	169	152	115	
Totaal lasten	931	1 384	1 841	1 135	
Af: rechtstreeks t.l.v. eigen vermogen gebracht	77	127	92	72	
Totaal lasten via het resultaat		854	1 257	1 749	1 062
Buitengewone baten en lasten		-52	-90	28	-1
Resultaat voor belastingen		3 382	1 541	1 314	879
Belastingen		141	82	44	32
Resultaat na belastingen		3 242	1 459	1 270	846

Bron: De Nederlandsche Bank NV.

Tabel 3
Balans van beleggingsinstellingen

	1999	2000	2001	2002
<i>mld euro</i>				
Activa				
Beleggingen	99,9	117,1	110,7	90,8
w.v.				
Aandelen	53,8	60,1	53,9	40,2
Obligaties	12,1	12,0	12,0	13,3
Onderhandse leningen	1,4	1,4	3,8	5,5
Hypothecaire leningen	0,3	0,3	0,4	0,3
Opties en warrants	4,0	3,8	3,5	2,5
Onroerend goed	18,3	29,1	31,1	24,8
Deposito's en overige liquide middelen	6,8	5,8	2,7	2,0
Overige beleggingen	3,2	4,6	3,3	2,1
Vorderingen	1,5	1,8	1,7	1,4
Kas en direct opeisbare tegoeden	2,0	2,7	1,4	1,2
Overige activa	0,2	1,1	0,2	0,1
Totaal	103,6	122,7	114,0	93,5
Passiva				
Eigen vermogen/fondsvermogen	94,7	106,4	96,6	80,8
w.v.				
Aandelenkapitaal/fondsvermogen	18,1	21,1	21,1	23,0
Reserves	76,6	85,3	75,5	57,7
Achtergestelde schulden	0,1	0,0	0,0	0,1
Voorzieningen	0,3	0,4	0,5	0,2
Langlopende schulden	4,5	10,6	11,8	8,9
Kortlopende schulden	4,0	5,3	5,1	3,5
Totaal	103,6	122,7	114,0	93,5

Bron: De Nederlandsche Bank NV.

Tabel 4
Rendement op basis van herbeleggingsindices

	1999	2000	2001	2002
	%			
Aandelen – algemeen	30,6	-2,1	-19,2	-32,8
Obligaties – algemeen	-1,5	6,6	6,0	8,7
Beleggingsinstellingen ¹⁾	34,3	-2,3	-14,6	-22,5
w.o.				
aandelenfondsen	58,5	-6,0	-21,4	-35,1
w.o.				
Nederland	29,2	0,7	-21,5	-33,3
Europa	48,2	1,5	-22,7	-33,3
Verre Oosten	102,9	-23,4	-15,3	-22,4
Noord-Amerika	43,5	-4,7	-11,2	-35,8
Wereldwijd	64,8	-7,4	-22,3	-37,3
obligatiefondsen	4,1	6,9	4,6	2,9
vastgoedfondsen ²⁾	5,9	15,5	10,3	13,3
geldmarktfondsen	1,7	5,3	4,0	3,1
gemengde fondsen	14,8	6,0	-5,6	-11,2

¹⁾ CBS/MoneyView-index voor beleggingsinstellingen.

²⁾ CBS/SBV-index voor vastgoedfondsen.

Gemeenten minder afhankelijk van vreemd vermogen

W.J. den Dulk

Eind 2001 had het eigen vermogen van gemeenten een omvang van bijna 24 miljard euro. Dit is een toename van ruim 7,5 procent ten opzichte van het jaar 2000. In de afgelopen vijf jaar is het eigen vermogen zelfs met 11 miljard euro toegenomen. Sinds 1996 is de financiële positie van gemeenten bovendien verbeterd doordat in die periode per saldo 8 miljard euro afgelost werd op de opgenomen langlopende leningen.

De vier grootste gemeenten hadden ook in 2001 weer de grootste inbreng. Tezamen waren ze goed voor een eigen vermogen van 6,6 miljard euro. Vijf jaar eerder bedroeg het eigen vermogen van deze gemeenten nog 2,6 miljard euro.

Sterke stijging bestemmingsreserves

Het eigen vermogen van gemeenten bestaat voor het grootste gedeelte uit de reserves. Daarnaast maken de geactiveerde tekorten en het saldo van de rekening er deel van uit.

Reserves hebben binnen de gemeentefinanciën een viertal functies: een financieringsfunctie, een bestedingsfunctie, een bufferfunctie en een inkomensfunctie. De belangrijkste hiervan is de financieringsfunctie. Kapitaaluitgaven moeten wettelijk worden gefinancierd met langlopende middelen, waarvan de reserves deel uitmaken. De behoefte om kapitaaluitgaven te financieren met langlopende leningen wordt minder naarmate de reserves groter zijn. Minder opgenomen langlopende leningen leiden weer tot lagere rentekosten.

De reserves kunnen worden ingedeeld in algemene reserves en bestemmingsreserves. Vaak worden ook de egalisereserves apart genoemd. In het kader van dit artikel zijn de egalisereserves opgenomen onder de bestemmingsreserves.

Het onderscheid tussen algemene reserve en bestemmingsreserves is gebaseerd op een beslissing van de gemeenteraad. Zodra de raad een reserve een bestemming geeft, of er door de geldgever voorwaarden worden gesteld aan de besteding van een reserve is er sprake van een bestemmingsreserve. Alle andere reserves vormen samen de algemene reserve.

De ontwikkeling van de componenten van het eigen vermogen loopt sterk uiteen. De bestemmingsreserves zijn in 2001 met 9,1 miljard euro gestegen ten opzichte van 1996, en bedragen aan het eind van dat jaar 17,6 miljard euro. Zij vormen daarmee bijna driekwart van het eigen vermogen. In 1996 was dat aandeel nog 65 procent. De algemene reserves stegen in diezelfde periode veel minder sterk dan de bestemmingsreserves, namelijk met 1,0 miljard euro. Daardoor is het aandeel van de algemene reserve in vijf jaar tijd met 11 procentpunten afgenomen tot iets meer dan 22 procent in het jaar 2001.

Aandeel grote gemeenten in eigen vermogen 60 procent

Het grootste gedeelte van het eigen vermogen is in handen van de grotere gemeenten. De gemeenten met meer dan 50 duizend inwoners hebben een gezamenlijk eigen vermogen van 14,2 miljard euro. Hiermee bezitten deze 61 gemeenten 60 procent van het totale eigen vermogen van alle Nederlandse gemeenten.

Tabel 1
Eigen vermogen (per ultimo jaar)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001
<i>mld euro</i>						
Reserves	13,0	14,4	15,9	17,6	21,3	23,1
w.v.						
Algemene Reserves	4,5	3,8	4,2	4,4	5,3	5,5
Bestemmingsreserves	8,5	10,6	11,7	13,2	16,0	17,6
Saldo van de rekening	0,3	0,8	0,3	0,5	0,9	0,8
Geactiveerde tekorten	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2
Totaal Eigen Vermogen	13,2	15,1	16,0	17,9	22,0	23,7

Tabel 2
Eigen Vermogen naar grootteklasse, ultimo

Inwoners x 1 000	1996	1997	1998	1999	2000	2001
<i>mld euro</i>						
Meer dan 250	2,3	3,3	3,8	4,5	5,4	6,6
150 tot 250	0,6	0,9	1,0	1,3	1,6	1,3
100 tot 150	1,5	1,6	1,8	2,0	3,0	3,2
50 tot 100	1,9	2,1	2,1	2,2	2,7	3,1
20 tot 50	3,4	3,9	4,2	4,6	5,6	6,0
10 tot 20	2,3	2,2	2,3	2,4	2,8	2,7
5 tot 10	0,8	0,8	0,7	0,7	0,8	0,7
Minder dan 5	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Totaal	13,2	15,1	16,0	17,9	22,0	23,7

De grote vier alleen al zijn samen goed voor een eigen vermogen van 6,6 miljard euro, bijna 28 procent van het totale eigen vermogen van alle gemeenten.

De ontwikkeling van de verschillende componenten van het eigen vermogen loopt ook bij de vier grootste gemeenten erg uiteen. In een periode van vijf jaar zijn de bestemmingsreserves verviervoudigd tot 5,9 miljard euro per eind 2001. De boekwaarde van de algemene reserve daalde in diezelfde periode tot 0,5 miljard euro. Dat is 41 procent van de boekwaarde die vijf jaar eerder werd opgenomen.

De gemeenten met 10 tot 50 duizend inwoners zijn bij elkaar goed voor boekwaarden van de algemene reserve en bestemmingsreserves van respectievelijk 4,0 miljard euro en 7,5 miljard euro. Door de bedragen per inwoner uit te drukken wordt de vergelijkbaarheid van gemeenten vergroot. Opvallend is dan de verhouding tussen de algemene reserve en de bestemmingsreserves. Naarmate de gemeenten kleiner worden, liggen de bedragen per inwoner van deze twee reservecomponenten steeds dichterbij elkaar. Zo zijn de bestemmingsreserves per inwoner bij gemeenten met meer dan 250 duizend inwoners dertien maal zo groot als de algemene reserve, terwijl bij de gemeenten met minder dan 5 duizend inwoners de bedragen per inwoner voor beide typen van reserves bijna gelijk zijn.

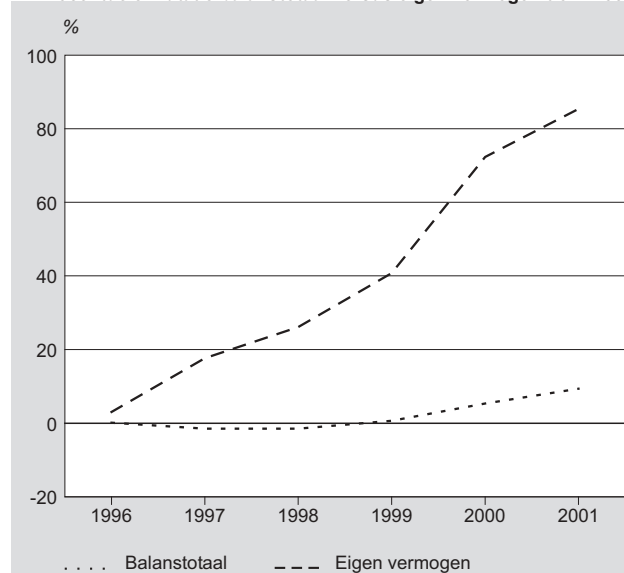
Mogelijke verklaring hiervoor is dat grote gemeenten een grotere verscheidenheid aan gemeentelijke taken hebben en om die reden gelden die zij reserveren al direct een bestemming meegeven. Bij kleinere gemeenten is die noodzaak wellicht minder aanwezig.

Solvabiliteitsratio sterk verbeterd

De verhouding tussen het eigen vermogen en het balanstotaal, de zogenaamde solvabiliteitsratio, is de laatste vijf jaar sterk verbeterd. Maakte in 1996 het eigen vermogen ruim 20 procent van het balanstotaal uit, in 2001 was de solvabiliteit toegenomen tot ruim 35 procent. Binnen de verschillende groottegroepen van

Voorzieningen worden niet tot het eigen vermogen gerekend, maar wel tot de eigen financieringsmiddelen van gemeenten. Het onderscheid tussen bestemmingsreserves en voorzieningen is niet altijd even duidelijk. Boekhoudkundig geldt dat dotaties aan voorzieningen mede het exploitatieresultaat bepalen, terwijl stortingen in bestemmingsreserves resultaatbestemmend zijn. Bij bestemmingsreserves is er bij de besteding een bepaalde beleidsvrijheid. Voorzieningen worden gevormd om aan toekomstige verplichtingen te kunnen voldoen.

1. Procentuele mutatie balanstotaal versus eigen vermogen t.o.v. 1995

gemeenten valt op dat de solvabiliteitsratio van de kleinere gemeenten over het algemeen iets hoger uitkomt dan de solvabiliteit van de gemeenten met meer dan 50 duizend inwoners. De solvabiliteit van de gemeenten met 150 tot 250 duizend inwoners blijft met 21 procent zelfs aanzienlijk achter bij de landelijke trend. Overigens was dit ook in voorgaande jaren het geval voor deze groep van gemeenten.

Het niveau van de voorzieningen is een aantal jaren vrij stabiel geweest, maar de laatste drie jaar is er een duidelijke stijgende lijn waar te nemen. Ging het eind 1998 nog om een bedrag van 3,1 miljard euro, eind 2001 was de boekwaarde van de voorzieningen opgelopen tot 4,3 miljard euro.

Meer eigen financieringsmiddelen

De behoefte aan langlopende leningen wordt mede bepaald door de aanwezige eigen financieringsmiddelen. Eigen financieringsmiddelen zijn daarbij gedefinieerd als het totaal van het eigen vermogen vermeerderd met de voorzieningen. Als gevolg van de sterke toename van eigen financieringsmiddelen werd in de periode 1996–2001 ruim acht miljard euro aan langlopende

Tabel 3
Algemene Reserve versus Bestemmingsreserve, ultimo

Inwoners x 1 000	Algemene Reserve						Bestemmingsreserve					
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	1996	1997	1998	1999	2000	2001
<i>bedrag per inwoner in euro's</i>												
Meer dan 250	603	-22	219	233	284	223	763	1 677	1 930	2 270	2 769	2 928
150 tot 250	125	164	188	140	175	178	546	649	628	851	1 041	990
100 tot 150	138	170	201	244	290	304	678	702	784	826	1 268	1 371
50 tot 100	220	253	256	256	319	365	596	653	691	712	796	840
20 tot 50	310	337	344	342	404	404	494	495	517	571	674	707
10 tot 20	290	272	271	285	362	384	435	471	537	578	604	660
5 tot 10	239	273	260	272	344	350	431	487	531	567	641	676
Minder dan 5	266	313	261	309	395	510	340	415	504	563	553	555
Totaal	288	236	270	276	336	343	546	681	745	835	1 010	1 098

Tabel 4
Eigen financieringsmiddelen nemen toe

Inwoners x 1 000	1996	1997	1998	1999	2000	2001
<i>euro per inwoner</i>						
Meer dan 250	1 986	2 635	2 794	3 497	4 147	4 074
150 tot 250	577	719	789	905	1 193	1 354
100 tot 150	1 040	1 091	1 199	1 259	1 825	1 922
50 tot 100	1 038	1 118	1 108	1 158	1 328	1 409
20 tot 50	969	990	1 014	1 074	1 291	1 316
10 tot 20	889	907	980	1 029	1 159	1 257
5 tot 10	816	924	979	1 033	1 219	1 241
Minder dan 5	687	883	966	1 076	1 206	1 325
Totaal	1 048	1 166	1 222	1 355	1 642	1 751

Tabel 5
Langlopende schuld neemt af

Inwoners x 1 000	1996	1997	1998	1999	2000	2001
<i>euro per inwoner</i>						
Meer dan 250	6 619	5 263	4 796	4 242	3 988	3 339
150 tot 250	3 324	3 229	3 518	3 444	3 311	3 569
100 tot 150	3 287	3 119	2 692	2 628	2 478	2 376
50 tot 100	2 641	2 413	2 223	2 123	1 972	1 854
20 tot 50	1 075	1 020	1 019	1 002	946	998
10 tot 20	1 083	1 098	1 036	1 011	979	964
5 tot 10	951	968	897	813	802	839
Minder dan 5	1 422	1 487	1 546	1 628	1 515	1 612
Totaal	2 331	2 120	2 009	1 911	1 808	1 753

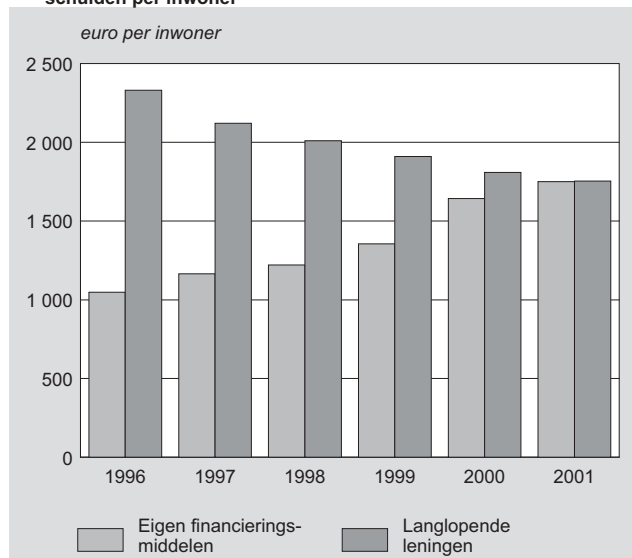
leningen afgelost. In 2001 werd per saldo 0,8 miljard euro afgelost.

De eigen financieringsmiddelen zijn sinds 1996 met 67 procent toegenomen tot 1 751 euro per inwoner in 2001. Gemeenten met meer dan 250 duizend inwoners wijken met een waarde van 4 074 euro per inwoner sterk af van het landelijk gemiddelde. Daarnaast zijn de eigen financieringsmiddelen van deze groep gemeenten ruim verdubbeld in de laatste vijf jaar.

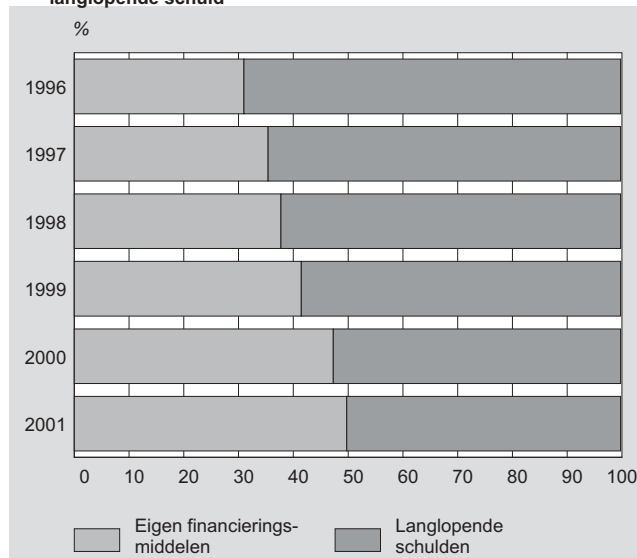
Het totaal van de eigen financieringsmiddelen van alle gemeenten samen maakte in 2001 ruim 41 procent van het balanstotaal uit.

Als regel geldt dat alle vaste activa op de balans van gemeenten gedekt worden door middel van eigen financieringsmiddelen of lang vreemd vermogen. Een toename van de eigen financieringsmiddelen betekent dat de gemeenten minder afhankelijk zijn geworden van vreemd vermogen om hun investeringen te kunnen doen.

2a. Ontwikkeling eigen financieringsmiddelen en langlopende schulden per inwoner

2b. Verdeling financieringsmiddelen naar eigen middelen en langlopende schuld

De boekwaarde van de langlopende schulden was eind 2001 met 28 miljard euro praktisch even groot als de boekwaarde van de eigen financieringsmiddelen. Vijf jaar eerder werd ruim tweederde van de vaste activa nog gefinancierd met vreemd vermogen en slechts eenderde met eigen financieringsmiddelen.

Het verhoudingsgetal waarin het eigen vermogen wordt uitgedrukt als percentage van de exploitatie geeft aan in hoeverre gemeen-

ten risico's in de exploitatie met eigen middelen kunnen opvangen. Landelijk gezien bedraagt het eigen vermogen ruim de helft van de exploitatielasten. Tussen de diverse groottegroepen van gemeenten verschilt deze ratio enigszins. Zo is het verhoudingsgetal voor de gemeenten met minder dan 20 duizend inwoners iets hoger dan voor de grotere gemeenten. Gemeenten met meer dan 150 duizend inwoners blijven met een score van 40 procent flink achter bij het landelijk gemiddelde.

Tabel 6
Balans van de gemeenten, ultimo

	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Activa	<i>mld euro</i>					
Vaste activa						
(Im)materiële vaste activa	22,6	23,5	24,1	25,1	26,0	27,6
Financiële vaste activa	26,6	26,2	24,8	24,3	24,5	23,6
Geactiveerde tekorten ¹⁾	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2
Totaal vaste activa	49,3	49,8	49,1	49,7	50,9	51,4
Vlottende activa	12,6	11,2	11,7	12,5	14,2	16,2
Totaal generaal	61,9	60,9	60,9	62,2	65,1	67,6
Passiva						
Algemene Reserve ¹⁾	4,5	3,8	4,2	4,4	5,3	5,5
Bestemmingsreserves ¹⁾	8,5	10,6	11,7	13,2	16,0	17,6
Saldo exploitatierekening ¹⁾	0,3	0,8	0,3	0,5	0,9	0,8
Voorzieningen	3,2	3,2	3,1	3,6	4,0	4,3
Langlopende schulden	36,1	33,0	31,5	30,1	28,8	28,0
Vlottende passiva	9,4	9,6	10,0	10,4	10,1	11,5
Totaal generaal	61,9	60,9	60,9	62,2	65,1	67,6

¹⁾ Deze posten vormen het eigen vermogen.

Financiële kerncijfers

Financiële kerncijfers

	Eenheid c.q. basis	1990	1995	1999	2000	2001	2002	2002		
								juni	juli	aug.
Bankwezen (ultimo)										
Europese liquiditeitenmassa (M3)	<i>mld euro</i>	.	.	4 778,6	5 079,9	5 424,6	5 782,7	5 559,9	5 552,7	5 560,8
Europese geldhoeveelheid (M1)	<i>mld euro</i>	.	.	1 955,1	2 074,3	2 203,5	2 424,3	2 278,2	2 256,1	2 228,6
Balanstotaal Europese MFI's	<i>mld euro</i>	.	.	15 546,1	16 711,4	18 249,7	18 862,5	18 412,5	18 449,0	18 400,2
Balanstotaal Nederlandse MFI's	<i>mld euro</i>	.	.	940,2	1 148,2	1 262,7	1 356,4	1 307,7	1 312,0	1 317,7
Sparen en lenen										
Besparingen bij spaarinstellingen	<i>mld euro</i>	.	6,4	8,4	3,9	18,6	12,6	1,7	1,1	0,5
Spaartegoed (ultimo)	<i>mld euro</i>	81,0	104,8	130,3	134,2	152,9	167,8	162,8	163,9	164,4
Verstrekt consumptief krediet	<i>mld euro</i>	4,9	6,4	10,0	10,6	10,2	10,3	0,8	1,0	0,9
Uitstaand consumptief krediet (ultimo)	<i>mld euro</i>	5,5	10,1	13,9	15,2	16,0	16,4	15,9	16,0	16,1
Nieuw ingeschreven hypotheeklen op:										
woonhuizen en combinaties woonhuis/bedrijfspand	<i>mld euro</i>	16,0	31,0	90,6	82,2	86,7	96,0	7,7	9,5	7,4
w.o. woonhuizen		.	27,6	84,2	76,1	79,7	87,7	7,1	8,3	6,9
bedrijfspanden en overige onroerende goederen	<i>mld euro</i>	12,0	16,2	27,7	24,5	35,1	28,3	2,1	3,6	1,9
Geldmarkt										
Reporente ECB (ultimo)	%	.	.	2,70	4,75	3,25	2,75	3,25	3,25	3,25
Daggeldrente	%	9,23	4,23	2,74	4,12	4,38	3,28	3,35	3,30	3,29
Eenmaands Euribor-tarief	%	8,51	4,33	2,86	4,24	4,26	3,31	3,38	3,36	3,33
Goudprijs (gemiddeld)	<i>euro/gram</i>	10,32	9,12	8,59	9,94	9,91	10,75	11,05	10,35	10,40
Wisselkoersen (gemiddeld)										
Amerikaanse Dollar	<i>per 1 euro</i>	1,27	1,31	1,07	0,92	0,90	0,95	0,95	0,99	0,98
Engelse Pond	<i>per 1 euro</i>	0,71	0,83	0,66	0,61	0,62	0,63	0,64	0,64	0,64
Japanees Yen	<i>per 1 euro</i>	183,75	122,90	121,32	99,47	108,68	118,06	117,71	117,14	116,31
Kapitaalmarkt										
Gemiddeld effectief rendement op staatsleningen										
kort (3-5 jaar)	%	9,04	6,00	3,91	5,12	4,44	4,23	4,59	4,37	4,05
middellang (5-8 jaar)	%	8,99	6,50	4,34	5,30	4,70	4,60	4,86	4,71	4,45
lang (9-10 jaar)	%	8,93	7,20	4,63	5,41	4,94	4,88	5,11	4,97	4,71
Amsterdams Effectenbeurs										
CBS-koersindex (ultimo)										
aandelen	<i>1983=100</i>	168,3	321,5	933,1	897,0	708,0	462,1	628,4	522,7	527,9
obligaties (5-8 jaar)	<i>1983=100</i>	98,4	118,9	121,0	123,1	124,2	130,9	123,8	124,7	126,1
CBS-herbeleggingsindex (ultimo)										
aandelen	<i>1983=100</i>	229,6	530,9	1 724,7	1 688,0	1 363,6	916,0	1 230,7	1 023,9	1 045,1
obligaties (algemeen)	<i>1983=100</i>	161,1	267,3	334,2	356,2	377,6	410,3	386,6	390,9	395,7
Verzekeraars										
Binnenlandse productie van individuele levensverzekeringen (premies)										
	<i>mld euro</i>	.	3,7	6,1	7,1	6,9	5,4	0,5	0,6	0,6
Prijsindexcijfers										
Producentenprijzen										
Herbouwkosten van woningen	<i>1995=100</i>	.	100,0	102,2	114,1	115,7	114,5	114,0	114,3	115,2
	<i>1995=100</i>	.	100,0	108,0	111,8			124,0	126,0	126,0
Consumentenprijzen ¹⁾										
alle huishoudens	<i>2000=100</i>	.	.	.	100,0	104,2
alle huishoudens-afgeleid	<i>2000=100</i>	.	.	.	100,0	103,1
Internationale handel										
Invoer	<i>mld euro</i>	104,2	129,4	178,7	216,1	218,3	204,3	17,1	16,5	15,5
Uitvoer	<i>mld euro</i>	108,5	143,5	188,6	231,9	241,3	234,9	19,8	18,9	18,0
Handelsoverschot	<i>mld euro</i>	4,3	14,1	9,9	15,8	23,0	30,6	2,7	2,4	2,4
Invoerprijzen	<i>1990=100</i>	100,0	92,0	93,4	107,2	111,6		109,0	108,0	108,2
Uitvoerprijzen	<i>1990=100</i>	100,0	94,9	93,6	106,4	109,1		106,0	105,0	104,5
Ruilvoet	<i>1990=100</i>	100,0	103,2	100,2	99,3	97,8		97,2	97,2	96,5
Overige gegevens										
Consumentenvertrouwen										
Economisch klimaat	.	.	4,4	13,9	24,0	-0,9	-20,3	-21,2	-24,3	-26,7
Koopbereidheid	.	.	6,3	5,1	24,1	-24,8	-39,1	-38,8	-43,7	-48,1
	.	.	3,1	19,8	23,9	15,0	-7,7	-9,5	-11,4	-12,4
Producentenvertrouwen in de industrie ²⁾										
	6,8	-1,1	-1,6	-2,1	-2,8	1,3

¹⁾ Deze reeksen van de Consumentenprijsindexcijfers zijn vanaf juni 2002 tijdelijk niet beschikbaar (zie persmededeling pagina 5).

²⁾ Na verwijdering seizoeninvloeden.

2003										
sept.	okt.	nov.	dec.	jan.	febr.	maart	april	mei	juni	
										Banking
5 605,7	5 625,5	5 695,3	5 784,9	5 779,8	5 818,7	5 855,0	5 948,5			Eurozone liquidity (M3)
2 291,0	2 282,3	2 342,3	2 424,5	2 340,8	2 348,4	2 394,6	2 423,4			Eurozone money (M1)
18 612,6	18 698,6	18 968,1	18 859,3	18 977,9	19 179,2	19 177,5	19 317,6			Eurozone MFI's, balance sheet total
1 329,0	1 332,8	1 377,3	1 356,4	1 358,6	1 396,7	1 407,0	1 409,9	1 434,6		Dutch MFI's, balance sheet total
										Saving and borrowing
0,9	0,9	-0,2	1,9	2,4	1,7	1,0	1,4	2,4		Savings at saving institutions
165,2	166,1	165,9	167,8	170,1	171,9	172,8	174,2	176,6		Savings deposits
0,9	1,0	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,9		Consumer credit granted
16,3	16,4	16,4	16,4	16,4	16,4	16,5	16,5	16,6		Consumer credits, outstanding amounts
7,2	7,8	7,9	11,7	6,0	7,2	8,8	8,5	9,5		Newly registered mortgages on:
6,7	7,3	7,2	10,0	5,5	6,6	7,1	7,8	8,7		residential and residential/commercial property
2,1	1,8	1,7	4,5	2,1	3,5	3,0	2,1	2,0		o.w. residential
										other real estate
										Money market
3,25	3,25	3,25	2,75	2,75	2,75	2,50	2,50	2,50	2,50	Repo rate ECB
3,32	3,30	3,30	3,09	2,79	2,76	2,75	2,56	2,56	2,21	Call money
3,32	3,31	3,23	2,98	2,85	2,77	2,60	2,58	2,52	2,18	One-month Euribor
10,66	10,59	10,45	10,65	11,02	10,94	10,36	9,93	10,07	10,02	Gold price
0,98	0,98	1,00	1,02	1,06	1,08	1,08	1,08	1,16	1,17	Exchange rates
0,63	0,63	0,64	0,64	0,66	0,67	0,68	0,69	0,71	0,70	US dollar
118,38	121,54	121,65	124,22	126,12	128,60	128,15	130,12	135,83	138,05	English pound
										Japanese Yen
										Capital market
3,75	3,73	3,65	3,43	3,22	3,04	3,09	3,19	2,84	2,62	Average yield to maturity
4,17	4,22	4,17	3,97	3,75	3,49	3,54	3,65	3,31	3,09	short-term
4,50	4,58	4,56	4,36	4,19	3,97	4,01	4,13	3,79	3,60	medium-term
										long-term
										Amsterdam Stock Exchange
428,7	486,4	510,8	462,1	424,3	387,8	372,1	409,7	410,5	426,8	CBS stock price index
128,9	127,6	127,9	130,9	131,9	133,6	132,6	132,2	135,4	134,7	shares
										bonds
848,9	964,3	1 012,6	916,0	841,3	769,0	739,3	825,0	834,7	867,8	CBS total return index
402,0	400,6	403,2	410,3	414,4	418,0	417,1	418,1	426,9	427,1	shares
										bonds
										Insurance
0,4	0,5	0,5	0,5	1,0	0,7	0,6	0,5	0,5		New personal life insurance policies
										Price index numbers
116,9	116,9	114,9	116,5	118,3	120,0	119,0	116,6	114,7		Producer prices, industry
126,0	126,0	126,0	126,0	127,0	127,0	127,0	127,0	128,0		Costs of rebuilding of dwellings
.	Consumer prices
.	all households
.	all households-tax alterations eliminated
										International trade
17,4	18,8	17,6	17,0	17,2	17,3	18,2	16,8			Import
20,4	21,0	20,3	19,4	19,7	19,3	20,7	18,8			Export
3,0	2,1	2,6	2,4	2,5	2,0	2,5	2,0			Trade surplus
107,1	107,7	108,4	107,6							Import prices
103,1	98,4	103,2	105,5							Export prices
96,2	91,3	95,2	98,0							Terms of trade
										Other data
-31,0	-33,1	-32,0	-30,4	-33,8	-36,5	-37,6	-38,2	-34,6	-36,1	Consumer confidence
-52,3	-55,9	-54,1	-50,8	-58,3	-62,4	-64,8	-64,9	-56,0	-57,7	Economic environment
-16,8	-17,8	-17,2	-16,9	-17,5	-19,2	-19,5	-20,3	-20,3	-21,7	Propensity to consume
-0,8	-2,4	-0,7	-1,7	-3,8	-6,8	-6,6	-5,3	-7,2	-10,1	Producers' confidence

Banken

Tabel 1.1
Balans van de in Nederland gevestigde monetair financiële instellingen, exclusief De Nederlandsche Bank (ultimo)

	Nederland					Eurozone				
	2003					2002	2003			
	jan.	febr.	maart	april	mei	dec.	jan.	febr.	maart	april
	<i>mld euro</i>									
Activa										
1. Leningen aan ingezetenen van het eurogebied	900,3	920,2	922,9	920,4	946,1	11 613,1	11 657,8	11 734,1	11 725,7	11 790,7
a. Monetair financiële instellingen	226,5	241,2	241,6	235,4	252,7	4 019,7	4 049,0	4 099,3	4 064,8	4 099,7
b. Overheid	37,4	39,5	37,0	34,9	35,5	812,6	804,7	804,1	805,6	800,4
c. Overige	636,4	639,5	644,4	650,1	658,0	6 780,9	6 804,1	6 830,6	6 855,4	6 890,6
2. Aangehouden effecten m.u.v. aandelen, uitgegeven door ingezetenen van het eurogebied	131,9	131,7	132,2	134,8	139,0	2 671,2	2 780,7	2 815,9	2 831,2	2 851,1
a. Monetair financiële instellingen	20,3	21,3	21,1	21,3	21,8	1 170,0	1 218,6	1 227,8	1 235,5	1 224,6
b. Overheid	86,2	84,2	83,5	86,0	89,2	1 135,0	1 188,2	1 207,8	1 213,3	1 228,1
c. Overige	25,5	26,2	27,6	27,5	28,0	366,2	373,9	380,3	382,3	398,5
3. Aangehouden aandelen en deelnemingen uitgegeven door ingezetenen van het eurogebied	37,6	38,3	37,6	37,7	37,7	827,6	815,5	812,1	815,3	836,1
a. Monetair financiële instellingen	13,4	14,3	14,2	14,3	14,8	263,3	256,0	255,9	258,7	260,2
b. Overige	24,3	24,0	23,4	23,4	22,9	564,4	559,5	556,2	556,6	575,9
4. Geldmarktpapier	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	62,4	65,3	66,4	66,8	69,9
5. Externe activa	237,9	252,5	257,3	259,6	255,2	2 465,5	2 478,6	2 545,6	2 544,9	2 564,6
6. Vaste activa	6,3	6,2	6,2	6,1	6,1	167,6	164,2	162,9	161,0	159,0
7. Overige activa	44,6	47,9	50,7	51,3	50,3	1 051,9	1 015,8	1 042,2	1 032,6	1 046,2
8. Totaal activa = totaal passiva	1 358,6	1 396,7	1 407,0	1 409,9	1 434,6	18 859,3	18 977,9	19 179,2	19 177,5	19 317,6
Passiva										
9. Chartale geldomloop						0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
10. Deposito's van ingezetenen van het eurogebied	726,2	740,6	757,9	747,3	762,3	10 198,9	10 200,1	10 297,4	10 307,7	10 340,0
a. Monetair financiële instellingen	261,4	269,2	276,7	266,5	266,2	4 136,5	4 162,2	4 220,3	4 197,3	4 196,7
b. Centrale overheid	2,3	2,9	2,4	1,5	1,3	106,9	105,4	121,6	120,2	113,9
c. Overige overheid en overige ingezetenen van het eurogebied	462,5	468,5	478,8	479,3	494,7	5 955,5	5 932,5	5 955,5	5 990,3	6 029,4
(1) giraal	151,5	152,0	155,8	155,6	161,6	1 984,6	1 933,2	1 932,9	1 969,0	1 987,5
(2) met vaste looptijd	144,3	147,5	152,1	151,0	157,3	2 264,5	2 266,2	2 275,2	2 276,9	2 282,0
(3) met opzegtermijn	166,5	168,7	170,7	172,3	175,6	1 479,6	1 500,1	1 513,5	1 521,2	1 527,4
(4) repo's	0,2	0,2	0,2	0,4	0,2	226,9	233,0	233,8	223,2	232,6
11. Aandelen/participaties in geldmarktfondsen en geldmarktpapier						532,9	600,3	613,8	617,7	633,4
12. Geldmarktpapier en schuldbewijzen	213,6	220,5	221,0	225,6	223,4	2 992,7	3 017,2	3 037,2	3 045,6	3 066,3
13. Kapitaal en reserves	62,4	62,1	62,9	63,0	64,3	1 108,8	1 113,0	1 110,7	1 116,8	1 117,8
14. Externe passiva	292,5	306,2	294,4	298,8	304,3	2 594,3	2 632,7	2 686,0	2 664,9	2 687,0
15. Overige passiva	63,9	67,3	70,8	75,2	80,3	1 431,7	1 414,6	1 434,2	1 424,9	1 473,1

Bron: De Nederlandsche Bank N.V. en ECB.

Tabel 1.2
Monetaire balans van De Nederlandsche Bank en het Eurosystem (ultimo)

	De Nederlandsche Bank					Eurosystem				
	2003					2002	2003			
	jan.	febr.	maart	april	mei	dec.	jan.	febr.	maart	april
<i>mld euro</i>										
Activa										
1. Leningen aan ingezetenen van het eurogebied	14,7	15,9	16,5	13,6	22,0	416,2	412,3	410,2	411,8	369,6
a. Monetair financiële instellingen	14,7	15,9	16,5	13,6	22,0	391,3	387,5	385,4	387,0	344,9
b. Overheid	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	24,2	24,2	24,1	24,1	24,1
c. Overige	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
2. Aangehouden effecten m.u.v. aandelen, uitgegeven door ingezetenen van het eurogebied	9,0	9,4	9,3	9,4	9,3	94,5	96,7	100,7	105,2	107,6
a. Monetair financiële instellingen	1,3	1,5	1,7	1,6	1,6	7,6	8,5	9,1	9,5	9,6
b. Overheid	7,4	7,6	7,3	7,5	7,4	86,0	87,4	90,8	94,8	97,1
c. Overige ingezetenen	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8
3. Aangehouden aandelen en deelnemingen uitgegeven door ingezetenen van het eurogebied	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3	13,2	13,0	12,9	12,5	13,0
a. Monetair financiële instellingen	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	4,8	4,9	5,0	5,1	5,1
b. Overige ingezetenen	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	8,3	8,1	7,9	7,5	7,9
4. Externe activa	20,3	19,3	18,9	19,2	18,5	374,8	373,3	363,3	349,7	341,0
5. Vaste activa	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	11,9	12,1	12,0	11,9	12,0
6. Overige activa	2,7	2,5	2,7	2,7	2,8	132,3	116,9	121,1	123,6	128,2
7. Totaal activa = totaal passiva	47,1	47,7	47,8	45,3	53,0	1 042,8	1 024,8	1 020,5	1 015,1	971,9
Passiva										
8. Chartale geldomloop	17,2	17,5	17,8	18,5	18,7	392,9	352,1	358,1	365,4	378,7
9. Deposito's	15,2	15,6	15,7	12,5	20,5	328,4	348,3	346,0	345,8	292,1
a. Monetair financiële instellingen	15,2	15,6	15,7	12,4	20,5	283,3	284,1	276,9	279,0	233,2
b. Overheid	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	29,5	49,3	54,2	50,7	42,0
c. Overige ingezetenen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	15,6	15,0	14,9	16,2	16,9
10. Geldmarktpapier en schuldbewijzen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	3,6	3,6	2,8	2,7	2,7
11. Kapitaal en reserves	11,9	11,6	11,2	11,0	11,4	165,9	164,2	159,5	149,2	144,6
12. Externe passiva	1,3	1,7	1,8	2,0	1,8	32,9	30,2	28,6	28,7	27,6
13. Overige passiva	1,4	1,4	1,4	1,4	0,6	119,1	126,4	125,5	123,3	126,1

Bron: De Nederlandsche Bank N.V. en ECB.

Tabel 1.3
Monetaire aggregaten

	Nederland					Eurozone				
	2003					2002	2003			
	jan.	febr.	maart	april	mei	dec.	jan.	febr.	maart	april
<i>mld euro</i>										
Chartale geldomloop	15,1	15,6	16,0	16,3	16,9	341,2	312,1	319,3	327,1	336,2
Girale deposito's	151,5	152,0	155,8	155,6	161,6	2 082,7	2 028,7	2 029,0	2 067,4	2 087,2
Geldhoeveelheid (M1)	166,7	167,6	171,8	171,9	178,5	2 423,8	2 340,8	2 348,4	2 394,6	2 423,4
Deposito's met vaste looptijd t/m 2 jaar	86,0	90,4	95,7	95,2	94,5	1 075,3	1 077,4	1 079,5	1 072,8	1 081,4
Deposito's met opzegtermijn t/m 3 maanden	166,4	168,7	170,7	172,3	175,6	1 460,7	1 485,4	1 500,9	1 512,6	1 521,8
Secundaire liquiditeiten (M2)	419,1	426,8	438,2	439,4	448,6	4 959,8	4 903,6	4 928,7	4 980,0	5 026,6
Repo's	0,2	0,2	0,2	0,4	0,2	226,9	233,0	233,8	223,2	232,6
Aandelen/participaties in geldmarktfondsen en geldmarktpapier	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	470,6	535,0	547,3	550,8	563,5
Schuldbewijzen met looptijd t/m 2 jaar	21,8	23,2	22,7	24,7	23,6	127,7	108,3	108,8	101,0	125,8
Liquiditeitsmassa (M3)	441,1	450,2	461,1	464,4	472,5	5 784,9	5 779,8	5 818,7	5 855,0	5 948,5

Bron: DNB en ECB.

Sparen en lenen

Tabel 2.1
Spaargelden

	2002						2003				
	juli	aug.	sept.	okt.	nov.	dec.	jan.	febr.	maart	april	mei
<i>mln euro</i>											
Stortingen	8 099	6 623	6 434	7 298	6 444	7 862	14 024	8 450	8 515	10 644	9 413
w.v. op deposito's											
met opzegtermijn	5 615	4 739	4 497	5 470	4 529	5 464	8 563	6 853	6 842	8 755	7 932
met vaste looptijd	2 484	1 884	1 937	1 828	1 915	2 398	5 461	1 597	1 673	1 889	1 481
Terugbetalingen	6 979	6 188	5 585	6 934	6 837	7 791	12 295	6 735	7 570	9 542	7 330
w.v. op deposito's											
met opzegtermijn	4 920	4 067	3 768	4 663	4 826	5 042	5 401	5 027	5 226	7 753	5 589
met vaste looptijd	2 059	2 121	1 817	2 271	2 011	2 749	6 894	1 708	2 344	1 789	1 741
Spaarverschil	1 120	435	849	364	-393	71	1 729	1 715	945	1 102	2 083
Bijgeschreven rente	22	27	27	512	192	1 788	623	21	37	306	398
Besparingen	1 142	462	876	876	-201	1 859	2 352	1 736	982	1 408	2 481
Correcties en statistische verschillen	0	-2	-1	0	1	0	4	-3	2	-1	-1
<i>mld euro</i>											
Tegoed op deposito's (ultimo)	163,9	164,4	165,2	166,1	165,9	167,8	170,1	171,9	172,8	174,2	176,7
w.v.											
deposito's met opzegtermijn	138,4	139,1	139,8	141,1	141,0	143,2	146,9	148,8	150,4	151,7	154,4
deposito's met vaste looptijd	25,5	25,3	25,4	25,0	24,9	24,6	23,2	23,1	22,4	22,5	22,3

Bron: De Nederlandsche Bank.

Tabel 2.2
Verstrekt consumptief krediet

	2002					2003					Trend ¹⁾
	aug.	sept.	okt.	nov.	dec.	jan.	febr.	maart	april	mei	
<i>mln euro</i>											%
Gemeentelijke kredietbanken											
Aflopend krediet	6	6	5	6	6	5	7	5	5	5	-16
Doorlopend krediet	4	6	6	6	7	5	6	5	7	5	51
Totaal	10	11	11	12	12	10	13	10	12	9	8
Banken en creditcardorganisaties											
Aflopend krediet	25	26	26	24	20	22	20	22	22	21	-8
Doorlopend krediet	293	302	325	298	277	267	258	261	241	282	6
Spaar-/leenkrediet	2	5	5	2	3	2	3	7	4	5	24
Creditcard krediet	258	221	206	179	213	188	183	200	188	218	5
Totaal	578	554	563	503	512	478	464	490	455	526	5
Financieringsmaatschappijen											
Aflopend krediet	50	49	63	52	45	67	50	55	55	55	-8
Doorlopend krediet	206	209	264	226	215	199	192	219	244	220	2
Spaar-/leenkrediet	16	15	15	16	15	17	18	18	18	16	-17
Totaal	272	273	343	293	275	283	261	292	317	292	-2
Postorderbedrijven											
Doorlopend krediet	39	42	46	38	37	50	41	44	50	37	12
Alle maatschappijen											
Aflopend krediet	82	81	95	81	71	94	77	82	83	81	-8
Doorlopend krediet	542	558	642	568	535	521	498	529	541	544	5
Spaar-/leenkrediet	18	21	21	18	17	18	21	25	22	21	-11
Creditcard krediet	258	221	206	179	213	188	183	200	188	218	5
Totaal	900	881	963	846	836	821	779	835	834	864	3

¹⁾ De procentuele groei van de laatste twaalf maanden t.o.v. dezelfde periode een jaar eerder.

Tabel 2.3
Uitstaand debiteurensaldo per ultimo

	Aantal uitstaande contracten					Uitstaand debiteurensaldo					Trend ¹⁾
	2003					2003					
	jan.	febr.	maart.	april	mei	jan.	febr.	maart	april	mei	
	<i>x 1 000</i>					<i>mln euro</i>					<i>%</i>
Gemeentelijke kredietbanken											
Aflopend krediet	97	96	94	94	93	173	172	169	168	167	-10
Doorlopend krediet	13	14	13	13	14	77	78	79	79	80	-4
Totaal	111	110	107	107	107	250	250	248	247	247	-8
Banken en creditcardorganisaties											
Aflopend krediet	120	119	117	115	113	643	634	626	619	610	-17
Doorlopend krediet	984	981	979	977	977	5 979	6 000	6 027	6 059	6 072	8
Spaar-/leenkrediet	25	26	26	26	27	405	410	418	422	425	13
Creditcard krediet	576	558	620	579	584	852	837	870	853	867	19
Totaal	1 706	1 684	1 742	1 697	1 702	7 879	7 881	7 940	7 954	7 974	7
Financieringsmaatschappijen											
Aflopend krediet	348	347	346	346	345	1 699	1 685	1 675	1 658	1 657	-7
Doorlopend krediet	1 706	1 704	1 703	1 711	1 719	5 021	5 038	5 061	5 079	5 105	5
Spaar-/leenkrediet	64	64	64	64	64	1 022	1 022	1 020	1 019	1 013	-5
Totaal	2 118	2 114	2 113	2 121	2 128	7 741	7 745	7 756	7 756	7 775	1
Postorderbedrijven											
Doorlopend krediet	2 351	2 321	2 348	2 412	2 422	546	549	555	562	564	17
Alle maatschappijen											
Aflopend krediet	566	561	557	555	551	2 515	2 491	2 470	2 445	2 434	-10
Doorlopend krediet	5 054	5 019	5 043	5 113	5 132	11 622	11 664	11 721	11 779	11 820	7
Spaar-/leenkrediet	89	90	90	90	91	1 427	1 432	1 438	1 442	1 438	-1
Creditcard krediet	576	558	620	579	584	852	837	870	853	867	19
Totaal	6 286	6 228	6 310	6 338	6 358	16 416	16 424	16 499	16 519	16 560	4
Overtrekkingen op betaalrekeningen	2 849	2 803	3 107	3 003	2 562	5 922	5 903	6 107	6 055	5 646	6

¹⁾ De procentuele groei van de laatste maand t.o.v. dezelfde maand van het voorgaande jaar.

Tabel 2.4
Stroomgegevens consumptief krediet

	2002					2003					Trend ¹⁾
	aug.	sept.	okt.	nov.	dec.	jan.	febr.	maart	april	mei	
		<i>mln euro</i>									
Debiteurensaldo bij aanvang periode											
Aflopend krediet	2 668	2 644	2 621	2 603	2 562	2 530	2 515	2 491	2 470	2 445	-10
Doorlopend krediet	11 205	11 300	11 453	11 542	11 635	11 661	11 622	11 664	11 721	11 779	7
Spaar-/leenkrediet	1 430	1 426	1 428	1 429	1 425	1 426	1 427	1 432	1 438	1 442	-1
Creditcard krediet	728	759	802	802	807	820	852	837	870	853	18
Totaal	16 031	16 129	16 304	16 376	16 429	16 437	16 416	16 424	16 499	16 519	4
Verstrekt krediet											
Aflopend krediet	82	81	95	81	71	94	77	82	83	81	-8
Doorlopend krediet	542	558	642	568	535	521	498	529	541	544	5
Spaar-/leenkrediet	18	21	21	18	17	18	21	25	22	21	-11
Creditcard krediet	258	221	206	179	213	188	183	200	188	218	5
Totaal	900	881	963	846	836	821	779	835	834	864	3
Kredietvergoeding											
Aflopend krediet	16	15	17	16	14	16	14	15	15	14	-21
Doorlopend krediet	87	87	89	89	89	89	89	88	87	92	3
Spaar-/leenkrediet	10	10	10	10	10	10	10	9	10	10	-14
Creditcard krediet	8	9	8	8	9	9	9	9	9	9	25
Totaal	120	121	124	123	122	125	122	120	121	125	-1
Aflossingen											
Aflopend krediet	121	119	130	138	117	125	115	117	123	106	-12
Doorlopend krediet	535	492	642	564	598	649	546	560	569	595	3
Spaar-/leenkrediet	32	29	29	31	27	27	25	29	28	34	-34
Creditcard krediet	234	187	214	183	208	166	206	175	213	214	8
Totaal	922	827	1 015	916	950	967	892	881	935	948	0
Debiteurensaldo per ultimo periode											
Aflopend krediet	2 644	2 621	2 603	2 562	2 530	2 515	2 491	2 470	2 445	2 434	-10
Doorlopend krediet	11 300	11 453	11 542	11 635	11 661	11 622	11 664	11 721	11 779	11 820	7
Spaar-/leenkrediet	1 426	1 428	1 429	1 425	1 426	1 427	1 432	1 438	1 442	1 438	-1
Creditcard krediet	759	802	802	807	820	852	837	870	853	867	19
Totaal	16 129	16 304	16 376	16 429	16 437	16 416	16 424	16 499	16 519	16 560	4

¹⁾ Stroomgrootheden: De procentuele groei van de laatste twaalf maanden t.o.v. dezelfde periode een jaar eerder.
Standen: De procentuele groei van de laatste maand t.o.v. dezelfde maand een jaar eerder.

Tabel 2.5
Nieuw ingeschreven hypotheek op onroerende goederen

	2002				2003					Trend ¹⁾
	sept.	okt.	nov.	dec.	jan.	febr.	maart	april	mei	
Aantal hypotheeknaam naar onderpand										
Woonhuizen	38 426	42 032	41 271	53 392	32 347	36 075	39 813	43 904	49 158	-1
w.v. genomen door:										%
hypotheekbanken en bouwfondsen	12 081	13 352	13 600	17 695	9 966	11 352	12 067	13 249	14 428	-2
verzekeraars, spaarkassen en pensioenfondsen	4 307	4 648	4 705	6 082	3 406	3 455	3 648	4 247	4 590	-20
banken	17 074	18 581	17 386	22 260	14 131	15 509	17 508	18 964	21 802	-5
andere rechtspersonen	3 149	3 642	3 803	4 961	3 299	3 961	4 453	5 075	5 632	87
particulieren	614	591	542	801	473	482	559	596	673	12
buitenland	1 201	1 218	1 235	1 593	1 072	1 316	1 578	1 773	2 033	19
Combinaties woonhuis/bedrijfspan	937	1 039	1 062	1 643	920	1 036	1 010	1 133	1 257	4
w.v. genomen door:										%
hypotheekbanken en bouwfondsen	417	472	491	764	425	424	392	468	475	-3
verzekeraars, spaarkassen en pensioenfondsen	73	55	54	73	35	48	52	56	63	-10
banken	350	388	395	621	364	438	452	483	576	7
andere rechtspersonen	57	77	71	107	55	77	68	76	92	37
particulieren	34	37	41	63	31	42	37	43	41	20
buitenland	6	10	10	15	10	7	9	7	10	23
Bedrijfspan	912	953	874	1 445	987	965	912	1 009	1 039	-7
w.v. genomen door:										%
hypotheekbanken en bouwfondsen	318	376	324	534	357	341	333	350	370	-12
verzekeraars, spaarkassen en pensioenfondsen	43	42	37	55	40	42	37	37	37	-9
banken	410	382	365	607	424	434	399	484	473	-6
andere rechtspersonen	87	94	87	148	96	94	91	90	93	22
particulieren	39	42	44	77	54	37	32	38	53	-5
buitenland	15	17	17	24	16	17	20	10	13	-9
Bougrond en landelijke eigendommen	828	968	876	1 263	739	760	789	840	812	-23
w.v. genomen door:										%
hypotheekbanken en bouwfondsen	374	462	429	612	360	332	364	379	384	-23
verzekeraars, spaarkassen en pensioenfondsen	53	87	62	98	49	43	50	44	41	-47
banken	308	321	278	397	240	269	258	325	292	-24
andere rechtspersonen	53	60	61	90	62	67	76	66	60	31
particulieren	30	26	26	52	14	39	32	19	28	-24
buitenland	10	12	20	14	14	10	9	7	7	-14
Ingeschreven hypotheekbedragen naar onderpand										
	<i>mln euro</i>									%
Woonhuizen	6 704	7 281	7 155	9 957	5 546	6 601	7 112	7 832	8 731	4
w.v. genomen door:										%
hypotheekbanken en bouwfondsen	2 291	2 454	2 535	3 519	1 811	2 338	2 262	2 466	2 682	5
verzekeraars, spaarkassen en pensioenfondsen	722	797	804	1 084	555	590	606	696	753	-12
banken	2 935	3 201	2 943	4 071	2 432	2 697	3 136	3 396	3 802	0
andere rechtspersonen	451	518	576	852	491	665	719	872	1 019	67
particulieren	91	74	73	120	63	79	88	92	120	16
buitenland	214	237	224	311	193	232	303	309	356	0
Combinaties woonhuis/bedrijfspan	498	545	725	1 734	475	612	1 731	671	738	43
w.v. genomen door:										%
hypotheekbanken en bouwfondsen	180	253	287	502	210	217	195	323	288	-2
verzekeraars, spaarkassen en pensioenfondsen	33	16	27	26	12	42	25	67	31	71
banken	167	180	308	391	176	208	296	220	336	34
andere rechtspersonen	31	57	74	74	52	51	86	46	42	29
particulieren	18	11	22	31	17	47	19	14	10	74
buitenland	69	28	8	709	7	47	1 111	2	31	650
Bedrijfspan	1 717	1 179	1 207	3 665	1 740	2 748	2 428	1 507	1 427	-5
w.v. genomen door:										%
hypotheekbanken en bouwfondsen	341	333	325	474	416	293	323	388	392	-20
verzekeraars, spaarkassen en pensioenfondsen	32	26	34	64	31	116	65	40	38	-42
banken	971	470	465	1 113	485	680	673	614	698	-20
andere rechtspersonen	191	151	199	384	634	1 005	166	299	169	70
particulieren	29	31	33	79	36	18	18	20	41	-39
buitenland	153	169	152	1 551	138	636	1 182	148	90	47
Bougrond en landelijke eigendommen	364	645	445	796	402	745	568	590	528	-14
w.v. genomen door:										%
hypotheekbanken en bouwfondsen	174	331	173	289	215	202	265	207	182	-13
verzekeraars, spaarkassen en pensioenfondsen	19	28	17	29	19	11	12	14	13	-41
banken	120	183	161	281	129	120	191	291	261	-5
andere rechtspersonen	20	53	58	182	28	61	73	59	45	-13
particulieren	25	17	7	12	6	23	26	17	26	-34
buitenland	4	33	30	3	6	327	2	2	2	-23

¹⁾ De procentuele groei van de laatste twaalf maanden t.o.v. dezelfde periode een jaar eerder.

Bron: Kadaster.

Tabel 2.6
Regionale spreiding van de nieuw ingeschreven woninghypotheken ¹⁾

	Aantal ingeschreven hypotheeken			Ingeschreven hypotheekbedragen						Trend ²⁾	
	2003			2002		2003					
	maart	april	mei	nov.	dec.	jan.	febr.	maart	april		mei
	<i>mln euro</i>										%
Groningen											
Oost-Groningen	499	472	613	56	70	42	46	58	57	72	14
Delfzijl e.o.	113	154	147	15	21	9	10	13	16	15	15
overig Groningen	849	992	1 134	113	158	88	100	110	134	157	10
totaal	1 461	1 618	1 894	184	248	139	155	180	207	245	11
Friesland											
Noord-Friesland	878	980	1 003	113	140	85	101	113	129	133	8
Zuidwest-Friesland	264	284	337	43	56	32	37	40	43	49	-2
Zuidoost-Friesland	431	580	543	58	98	55	52	62	89	88	1
totaal	1 573	1 844	1 883	215	294	173	190	215	261	270	4
Drenthe											
Noord-Drenthe	431	479	637	74	89	45	56	59	65	91	0
Zuidoost-Drenthe	496	588	635	60	86	40	55	61	76	82	12
Zuidwest-Drenthe	309	359	385	42	60	31	38	45	55	54	1
totaal	1 236	1 426	1 657	177	235	117	149	165	197	227	4
Overijssel											
Noord-Overijssel	842	932	1 081	133	153	94	105	122	145	176	13
Zuidwest-Overijssel	389	405	471	57	86	43	49	64	65	86	11
Twente	1 539	1 664	1 903	227	291	151	199	217	250	281	14
totaal	2 770	3 001	3 455	417	530	289	352	403	461	543	13
Gelderland											
Veluwe	1 509	1 654	1 870	241	361	211	230	271	294	323	11
Achterhoek	835	998	1 016	131	186	91	124	130	153	157	7
Arnhem/Nijmegen	1 574	1 824	2 065	283	389	198	257	262	316	344	10
Zuidwest-Gelderland	454	470	579	96	153	81	73	79	77	105	7
totaal	4 372	4 946	5 530	750	1 089	581	684	742	841	929	9
Utrecht	2 806	2 993	3 196	513	728	414	449	529	552	610	-4
Noord-Holland											
Kop van Noord-Holland	1 009	1 138	1 245	158	213	106	143	154	171	181	13
Alkmaar e.o.	658	686	747	143	168	103	103	115	121	128	16
IJmond	437	476	537	67	104	53	62	72	74	92	12
Agglomeratie Haarlem	484	560	645	111	130	90	85	87	108	126	-2
Zaanstreek	382	404	421	54	82	43	41	66	63	66	5
Groot-Amsterdam	2 047	2 129	2 351	452	552	355	335	421	435	469	1
Het Gooi en Vechtstreek	555	604	676	139	184	114	111	116	132	160	-3
totaal	5 572	5 997	6 622	1 125	1 433	865	880	1 030	1 104	1 222	4
Zuid-Holland											
Agglomeratie Leiden en Bollenstreek	909	905	1 112	149	201	125	157	171	168	214	6
Agglomeratie 's-Gravenhage	1 889	2 088	2 231	344	477	285	291	308	373	402	9
Deift en Westland	489	520	466	76	91	51	63	93	98	84	1
Oost-Zuid-Holland	770	697	843	125	172	95	114	137	118	143	6
Groot-Rijnmond	3 040	3 146	3 574	503	623	420	408	466	509	566	10
Zuidoost-Zuid-Holland	959	1 025	1 230	147	218	123	141	143	160	199	16
totaal	8 056	8 381	9 456	1 343	1 782	1 099	1 174	1 318	1 427	1 608	9
Zeeland											
Zeeuwsch-Vlaanderen	277	270	370	32	47	27	27	36	37	47	16
Overig Zeeland	673	747	802	109	132	73	85	95	110	121	21
totaal	950	1 017	1 172	141	178	100	111	131	147	168	20
Noord-Brabant											
West-Noord-Brabant	1 522	1 681	1 925	252	354	197	245	237	276	322	11
Midden-Noord-Brabant	1 087	1 175	1 320	177	246	144	170	170	196	235	9
Noordoost-Noord-Brabant	1 347	1 567	1 752	262	354	186	235	247	276	312	9
Zuidoost-Noord-Brabant	1 532	1 898	2 250	285	406	221	300	265	338	413	10
totaal	5 488	6 321	7 247	976	1 360	747	949	919	1 086	1 282	10
Limburg											
Noord-Limburg	573	672	754	93	130	83	102	88	111	124	10
Midden-Limburg	422	583	685	86	120	57	94	66	95	106	14
Zuid-Limburg	1 297	1 570	1 804	214	294	157	205	191	225	265	8
totaal	2 292	2 825	3 243	393	545	297	401	345	431	496	10
Flevoland	1 275	1 443	1 508	198	241	175	203	191	226	236	2
Gespreide ligging van de onderpanden	1 139	1 207	1 307	405	569	324	333	389	447	448	12
Totaal	38 990	43 019	48 170	6 837	9 230	5 320	6 031	6 557	7 386	8 283	7

¹⁾ Hypotheken op woonhuizen ten laste van particulieren.

²⁾ De procentuele groei van de laatste twaalf maanden t.o.v. dezelfde periode een jaar eerder.

Bron: Kadaster.

Geldmarkt

Tabel 3.1
Rentetarieven op de geldmarkt ¹⁾

	2002			2003					
	okt.	nov.	dec.	jan.	febr.	maart	april	mei	juni
	%								
Officiële rentetarieven per ultimo									
Reporente ECB ⁶⁾	3,25	3,25	2,75	2,75	2,75	2,50	2,50	2,50	2,50
Marginale beleningsrente ECB ⁷⁾	4,25	4,25	3,75	3,75	3,75	3,50	3,50	3,50	3,50
Depositorente ECB ⁷⁾	2,25	2,25	1,75	1,75	1,75	1,50	1,50	1,50	1,50
Wettelijke rente ²⁾	7,00	7,00	7,00	7,00	7,00	7,00	7,00	7,00	7,00
Heffings- en invorderingsrente bij belasting ³⁾	3,25	3,25	3,25	3,25	3,25	3,25	3,10	3,10	3,10
Rente op studieleningen ⁴⁾	4,03	4,03	4,03	3,73	3,73	3,73	3,73	3,73	3,73
Geldmarktrente									
Daggeld	3,30	3,30	3,09	2,79	2,76	2,75	2,56	2,56	2,21
Termijngelden zonder onderpand									
<i>Euribor</i>									
eenmaands	3,31	3,23	2,98	2,85	2,77	2,60	2,58	2,52	2,18
driemaands	3,26	3,12	2,94	2,83	2,69	2,53	2,53	2,40	2,15
zesmaands	3,17	3,04	2,89	2,76	2,58	2,45	2,47	2,31	2,08
twaaalfmaands	3,13	3,02	2,87	2,70	2,50	2,41	2,45	2,25	2,01
<i>Kasgeldleningen overheid ⁵⁾</i>									
eenweek	3,31	3,31	3,00	2,85	2,80	2,65	2,57	2,60	2,21
eenmaands	3,30	3,21	2,96	2,84	2,76	2,59	2,57	2,53	2,18
tweemaands	3,26	3,16	2,93	2,83	2,70	2,54	2,54	2,44	2,16
driemaands	3,25	3,10	2,92	2,81	2,67	2,51	2,51	2,41	2,15
zesmaands	3,15	3,02	2,87	2,74	2,56	2,43	2,45	2,31	2,08
negenmaands	3,11	3,00	2,85	2,70	2,51	2,41	2,43	2,26	2,01
twaaalfmaands	3,11	3,00	2,85	2,68	2,49	2,40	2,43	2,25	2,01
<i>Kasgeldleningen overigen ⁵⁾</i>									
eenweek	3,46	3,45	3,14	2,99	2,95	2,79	2,71	2,75	2,36
eenmaands	3,40	3,31	3,06	2,94	2,86	2,69	2,67	2,63	2,28
tweemaands	3,36	3,26	3,03	2,93	2,80	2,64	2,64	2,54	2,26
driemaands	3,35	3,20	3,02	2,91	2,77	2,61	2,61	2,51	2,25
zesmaands	3,25	3,12	2,97	2,84	2,66	2,53	2,55	2,41	2,18
negenmaands	3,21	3,10	2,95	2,80	2,61	2,51	2,53	2,36	2,11
twaaalfmaands	3,21	3,10	2,95	2,78	2,59	2,50	2,53	2,35	2,11
<i>Driemaands Euro-dollardeposito's</i>	1,70	1,37	1,33	1,27	1,25	1,19	1,21	1,20	1,02

1) Maandgemiddelden, tenzij anders aangegeven.

2) Vastgesteld door het Ministerie van Justitie.

3) Vastgesteld door het Ministerie van Financiën.

4) Geldig voor studieleningen verstrekt na 1 januari 1992. Vastgesteld door het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen.

5) Ontleend aan de adviesprijzen van de Vereniging van bemiddelaars in onderhandse leningen, gepubliceerd door Prebon Yamane (Nederland).

6) Met ingang van 9 juni verlaagd met 0,5 procent.

7) Met ingang van 6 juni verlaagd met 0,5 procent.

Bron: De Nederlandsche Bank NV.

Tabel 3.2
Korte rente op de buitenlandse markten

	2002				2003				
	sept.	okt.	nov.	dec.	jan.	febr.	maart	april	mei
	%								
Australië	4,92	4,90	4,84	4,83	4,80	4,75	4,76	4,79	.
Canada	2,90	2,87	2,82	2,83	2,86	2,91	3,20	.	.
Denemarken	3,39	3,39	3,26	3,05	2,95	2,79	2,63	2,63	2,49
Japan	0,03	0,03	0,05	0,05	0,04	0,04	0,05	0,04	.
Noorwegen	7,15	7,12	7,09	6,62	5,99	5,69	5,49	5,26	4,92
Polen	7,38	7,05	.	6,11	6,07	.	5,71	5,70	.
Tsjechië	3,00	2,80	2,80	2,60	2,70	2,50	2,40	2,50	2,50
Verenigde Staten	1,76	1,73	1,39	1,34	1,29	1,27	1,23	1,24	1,22
Verenigd Koninkrijk	3,93	3,90	3,91	3,95	3,91	3,69	3,58	3,58	.
Zuid Korea	4,80	4,90	4,90	4,90	4,70	4,50	4,80	4,60	.
Zweden	4,17	4,07	3,91	3,67	3,65	3,61	3,41	3,42	3,18
Zwitserland	0,69	0,65	0,66	0,54	0,53	0,48	0,21	0,21	.
Euro-zone	3,31	3,26	3,12	2,94	2,83	2,69	2,53	2,53	2,40

Bron: OECD.

Tabel 3.3
Wisselkoersen en goudprijs

Land	Valuta	2002		2003					Trend ¹⁾	
		nov.	dec.	jan.	febr.	maart	april	mei		juni
		<i>per 1 euro</i>								
		<i>%</i>								
Courante valuta ²⁾										
Australië	Dollar	1,78	1,81	1,82	1,81	1,79	1,78	1,79	1,76	4
Canada	Dollar	1,57	1,59	1,64	1,63	1,59	1,59	1,60	1,58	8
Denemarken	Kroon	7,43	7,43	7,43	7,43	7,43	7,43	7,42	7,42	0
Engeland	Pond	0,64	0,64	0,66	0,67	0,68	0,69	0,71	0,70	9
Estland	Kroon	15,65	15,65	15,65	15,65	15,65	15,65	15,65	15,65	0
Hongarije	Florint	238,28	236,07	240,39	245,12	245,59	245,59	245,79	261,21	8
Hongkong	Dollar	7,81	7,94	8,28	8,40	8,43	8,46	9,03	9,10	22
Japan	Yen	121,65	124,22	126,12	128,60	128,15	130,12	135,83	138,05	17
Nieuw-Zeeland	Dollar	2,02	1,99	1,96	1,95	1,97	2,01	2,01	2,01	3
Noorwegen	Kroon	7,32	7,28	7,33	7,54	7,84	7,83	7,87	8,16	10
Polen	Zloty	3,96	3,98	4,07	4,17	4,34	4,30	4,33	4,43	15
Slovenië	Tolar	229,46	230,02	230,71	231,37	231,77	232,31	232,99	233,64	3
Tsjechië	Kroon	30,75	31,19	31,49	31,64	31,75	31,62	31,39	31,43	4
Verenigde Staten	Dollar	1,00	1,02	1,06	1,08	1,08	1,08	1,16	1,17	22
Zuid-Afrika	Rand	9,66	9,15	9,23	8,93	8,70	8,32	8,91	9,24	-5
Zweden	Kroon	9,08	9,10	9,17	9,15	9,23	9,15	9,16	9,13	0
Zwitserland	Frank	1,47	1,47	1,46	1,47	1,47	1,50	1,52	1,54	5
Incourante valuta ³⁾										
Bahrein	Dinar	0,40	0,40	0,40	0,40	0,40	0,40	0,40	0,40	0
Cyprus	Pond	0,57	0,58	0,58	0,58	0,59	0,59	0,59	0,59	1
Egypte	Pond	4,74	4,74	6,02	6,02	6,64	6,64	7,28	7,28	54
Filipijnen	Peso	61,16	57,64	59,17	60,61	59,17	60,61	64,10	62,31	10
IJsland	Kroon	88,86	86,38	86,38	86,70	86,70	84,34	87,02	89,89	2
India	Ruppee	44,43	49,54	52,35	51,14	50,56	51,86	54,80	52,34	47
Indonesië ⁴⁾	Rupiah	88,11	84,75	84,75	84,75	84,75	84,75	84,75	84,75	16
Israël	Shekel	4,59	4,84	5,18	5,43	5,43	5,43	5,43	5,43	18
Kenia	Shilling	110,50	112,36	86,58	86,58	86,58	86,58	89,69	89,69	-19
Kuweit	Dinar	0,30	0,32	0,33	0,33	0,33	0,33	0,36	0,35	15
Malawi	Kwacha	31,48	31,48	31,48	31,48	31,48	31,48	31,48	31,48	0
Maleisië	Ringgit	3,68	3,73	3,86	3,86	3,86	3,90	4,12	4,12	13
Malta	Lira	0,41	0,42	0,42	0,43	0,43	0,43	0,43	0,43	3
Marokko	Dirham	10,02	10,74	10,74	10,74	10,89	10,89	11,06	10,89	1
Mexico	Peso	10,37	10,62	11,73	11,73	11,73	11,73	13,11	13,11	38
Ned. Antillen	Gulden	1,79	1,86	1,92	1,92	1,92	1,97	2,11	2,04	15
Oman	Rial	0,40	0,41	0,42	0,42	0,42	0,43	0,46	0,45	17
Pakistan	Ruppee	44,05	44,05	44,05	44,05	44,05	44,05	44,05	44,05	0
Qatar	Riyal	3,83	3,79	3,99	3,99	3,99	3,99	4,47	4,47	23
Saudi-Arabië	Riyal	3,74	3,92	4,07	4,07	4,11	4,23	4,52	4,43	19
Singapore	Dollar	1,77	1,82	1,88	1,89	1,91	1,97	2,05	2,03	15
Sri Lanka	Ruppee	110,50	90,50	90,50	90,50	90,50	90,50	90,50	90,50	33
Thailand	Baht	43,99	45,47	45,47	45,47	47,62	47,62	49,98	49,98	55
Tunesië	Dinar	1,40	1,41	1,41	1,41	1,46	1,46	1,51	1,51	8
Ver. Arabische Emiraten	Dirham	3,67	3,88	4,02	4,02	4,07	4,14	4,47	4,30	17
Zimbabwe	Dollar	36,73	36,73	36,73	36,73	36,73	36,73	36,73	36,73	0
		<i>euro</i>								
Goud ⁵⁾		10,45	10,65	11,02	10,94	10,36	9,93	10,07	10,02	-9

¹⁾ De procentuele verandering van de laatste maand t.o.v. dezelfde maand van het voorgaande jaar.

²⁾ Maandgemiddelden, gebaseerd op informatieve wisselkoersen zoals die door De Nederlandsche Bank dagelijks om 14.15 uur worden vastgesteld (middenkoersen).

³⁾ Informatie(midden)koersen geldend ultimo van de maand, gebaseerd op gegevens van het GWK.

⁴⁾ Notering per 1 eurocent

⁵⁾ 1 gram fijn. Laattprijs, dagelijks vastgesteld om ca. 14.00 uur; biedprijs is 0,32 euro lager; bron: Engeldhard Clal Drijfhout Edelmetaalbedrijven NV.

Kapitaalmarkt

Tabel 4.1
Rente op de kapitaalmarkt ¹⁾

	2002			2003					
	okt.	nov.	dec.	jan.	febr.	maart	april	mei	juni
Openbare kapitaalmarkt									
<i>Effectief rendement obligatieleningen ²⁾</i>	%								
Aflosbare staatsleningen w.v.	4,28	4,23	4,04	3,85	3,67	3,72	3,83	3,51	3,31
naar gemiddeld resterende looptijd:									
2 tot 3 jaar	3,41	3,33	3,10	2,86	2,65	2,69	2,78	2,45	2,25
3 tot 4 jaar	3,61	3,52	3,30	3,12	2,96	2,98	3,07	2,72	2,52
4 tot 5 jaar	3,84	3,78	3,56	3,31	3,11	3,20	3,31	2,97	2,72
5 tot 6 jaar	4,05	3,99	3,79	3,55	3,28	3,33	3,43	3,08	2,85
6 tot 7 jaar	4,24	4,19	3,98	3,75	3,50	3,54	3,67	3,37	3,15
7 tot 8 jaar	4,37	4,32	4,15	3,93	3,68	3,73	3,84	3,49	3,27
8 tot 9 jaar	4,51	4,47	4,29	4,09	3,86	3,89	4,01	3,67	3,45
9 tot 10 jaar	4,58	4,56	4,36	4,19	3,97	4,01	4,13	3,79	3,60
10 tot 11 jaar	.	.	.	4,17	4,05	4,11	4,22	3,90	3,71
19 tot 20 jaar	.	.	.	4,65	4,61	4,67	4,77	4,50	4,37
20 tot 21 jaar	5,07	5,06	4,89	4,83
24 tot 25 jaar	.	.	.	4,73	4,70	4,77	4,87	4,63	4,52
25 tot 26 jaar	5,09	5,11	4,96	4,91
3 tot 5 jaar	3,73	3,65	3,43	3,22	3,04	3,09	3,19	2,84	2,62
5 tot 8 jaar	4,22	4,17	3,97	3,75	3,49	3,54	3,65	3,31	3,09
3 tot 8 jaar	4,02	3,96	3,76	3,53	3,31	3,36	3,47	3,12	2,90
Vijf langste staatsleningen ³⁾	4,69	4,66	4,49	4,35	4,21	4,25	4,36	4,05	3,87
Nieuwste 10-jarige staatslening	4,58	4,56	4,36	4,23	4,05	4,11	4,22	3,90	3,71
Eeuwigdurende staatsleningen	5,23	5,30	5,25	5,01	4,88	4,89	5,02	4,87	4,67
Gewone obligaties t.l.v. banken	4,65	4,58	4,35	4,17	3,96	3,96	3,97	3,63	3,41
Pand- en bankbrieven	4,65	4,63	4,44	4,12	3,94	3,97	4,08	3,65	3,40
Kapitaalobligaties	5,02	4,94	4,71	4,44	4,24	4,44	4,44	3,97	3,71
Onderhandse kapitaalmarkt									
<i>Hypothecaire leningen</i>									
Nieuw ingeschreven gewone hypotheek op onroerende goederen	5,11	5,04	4,99	4,87	4,68	4,52	4,48	4,51	.
Eerste hypotheek op woonhuizen (ultimo) ⁴⁾									
laagste	4,90	4,90	4,80	4,60	4,40	4,40	4,40	4,10	3,90
hoogste	5,80	5,80	5,80	5,80	5,80	5,80	5,80	4,60	4,40
<i>Onderhandse leningen ⁵⁾</i>									
Lagere overheid									
5 jaar fixe	4,12	4,07	3,88	3,65	3,41	3,44	3,58	3,29	2,99
7 jaar fixe	4,45	4,42	4,24	4,03	3,81	3,83	3,96	3,66	3,41
10 jaar fixe	4,71	4,76	4,59	4,41	4,22	4,24	4,36	4,09	3,86
12 jaar fixe	4,89	4,91	4,75	4,58	4,40	4,42	4,54	4,26	4,07
15 jaar fixe	5,02	5,03	4,88	4,72	4,57	4,62	4,73	4,48	4,32
Semi-overheid									
5 jaar fixe	4,62	4,55	4,37	4,13	3,89	3,92	4,06	3,95	3,68
7 jaar fixe	5,00	4,95	4,77	4,56	4,34	4,36	4,49	4,32	4,10
10 jaar fixe	5,41	5,38	5,21	5,03	4,84	4,87	4,99	4,87	4,67
12 jaar fixe	5,69	5,71	5,55	5,38	5,32
15 jaar fixe	5,87	5,87	5,72	5,55	5,49

1) Maand- c.q. jaargemiddelden.

2) Met ingang van 14 januari 2002 gebaseerd op de slotkoersen i.p.v. de koersen tot 13.30 uur.

3) Het rekenkundig gemiddelde van het effectief rendement van de vijf staatsleningen met de langste gemiddeld resterende looptijd, gewogen met het uitstaande bedrag van de lening; gemiddeld resterende looptijd in juni 2003: 13,4 jaar.

4) Laagste en hoogste rentepercentage van gewone hypothecaire leningen, zonder overheidsgarantie van ten hoogste 75% van de executiewaarde, bij eerste afsluiting, op een nieuwbouw eengezinshuis in eigen gebruik, verstrekt door een aantal hypothecaire leningverstrekende instellingen, w.o. hypotheekbanken, algemene en coöperatief georganiseerde banken, bij een rentevaste periode van vijf jaar.

5) Bron: Prebon Yamane (Nederland).

Tabel 4.2
Lange rente op buitenlandse markten

	2002			2003					
	okt.	nov.	dec.	jan.	febr.	maart	april	mei	juni
	%								
Lange rente 1)									
Australië	5,58	5,70	5,16	5,18	5,07	5,33	5,28	.	.
België	4,58	4,55	4,36	4,17	4,00	4,07	4,27	3,95	.
Canada	5,16	5,18	4,88	5,02	4,93	5,13	4,90	4,50	.
Duitsland	4,50	4,50	4,30	4,20	4,00	4,00	4,20	3,80	.
Frankrijk	5,14	4,80	4,79	4,41	4,33	4,55	4,49	.	.
Italië	4,76	4,74	4,55	4,38	4,16	4,18	4,31	.	.
Japan	1,10	0,98	0,98	0,84	0,83	0,72	0,66	.	.
Nederland	4,58	4,55	4,36	4,19	3,97	4,01	4,13	3,79	3,60
Spanje	4,13	4,18	4,02	3,71	3,45	3,46	3,68	3,34	.
Verenigde Staten	4,93	5,07	4,73	4,81	4,57	4,71	4,66	.	.
Verenigd Koninkrijk	4,61	4,64	4,57	4,40	4,25	4,33	4,47	.	.
Euro-rendement 2)									
1 jaar	2,96	2,90	2,64	2,52	2,28	2,27	2,26	2,04	1,94
2 jaar	3,16	3,17	2,78	2,64	2,40	2,48	2,49	2,18	2,16
3 jaar	3,43	3,44	3,04	2,88	2,64	2,77	2,79	2,43	2,47
4 jaar	3,69	3,69	3,30	3,13	2,89	3,05	3,07	2,68	2,75
5 jaar	3,91	3,90	3,53	3,36	3,13	3,30	3,32	2,91	3,01
6 jaar	4,11	4,09	3,75	3,57	3,36	3,52	3,54	3,13	3,24
7 jaar	4,29	4,25	3,93	3,75	3,56	3,71	3,74	3,33	3,44
8 jaar	4,43	4,39	4,09	3,91	3,74	3,88	3,90	3,50	3,61
9 jaar	4,56	4,51	4,22	4,04	3,89	4,02	4,04	3,65	3,76
10 jaar	4,66	4,61	4,33	4,16	4,02	4,15	4,17	3,78	3,89
11 jaar	4,75	4,70	4,42	4,25	4,13	4,25	4,27	3,89	4,00
12 jaar	4,83	4,77	4,50	4,33	4,23	4,34	4,36	3,99	4,10
13 jaar	4,84	4,83	4,56	4,39	4,31	4,42	4,44	4,08	4,19
14 jaar	4,95	4,88	4,62	4,45	4,38	4,49	4,51	4,15	4,26
15 jaar	5,00	4,92	4,66	4,50	4,44	4,53	4,57	4,22	4,33

1) Bron: OECD.

2) Bron: Eurostat.

Tabel 4.3
Emissies op de Nederlandse kapitaalmarkt via EURONEXT Amsterdam

	2002		2003					
	jaar	jan.-juni	febr.	maart	april	mei	juni	jan.-juni
	<i>mln euro</i>							
Aandelenmarkt								
Openbare emissies	7 219	2 897	1 653	518	336	347	1 092	5 126
w.v. door:								
financiële instellingen 1)	—	—	—	—	—	—	—	—
beleggingsfondsen	6 041	2 306	1 653	518	322	347	1 089	4 824
vastgoedfondsen	379	176	—	—	13	—	2	302
overige private sector	798	415	1	—	—	—	—	1
Onderhandse plaatsing	3 100	3 579	2	7	12	20	7	55
w.v. door:								
financiële instellingen 1)	223	283	—	—	0	0	0	0
beleggingsfondsen	114	228	—	—	—	—	—	—
vastgoedfondsen	642	144	—	—	—	—	—	—
overige private sector	2 121	2 923	2	7	12	20	7	55
Totaal aandelen	10 319	6 476	1 655	525	348	366	1 099	5 181
Obligatiemarkt								
Uitgifte van obligaties	76 379	56 101	7 540	5 012	9 299	8 112	12 654	51 000
w.v. door:								
overheid	22 950	22 251	3 144	3 063	3 437	3 081	3 520	19 656
financiële instellingen	46 953	29 168	4 246	1 898	5 565	4 700	7 309	28 562
w.o. converteerbare obligaties	102	152	—	—	—	—	—	—
overige private sector	6 476	4 682	150	50	298	331	1 826	2 781
w.o. converteerbare obligaties	373	745	—	—	—	—	—	—
buitenland	—	—	—	—	—	—	—	—
Uitgifte van pand-, bank- en spaarbrieven	930	800	30	—	8	98	—	155
Totaal obligaties	77 309	56 901	7 570	5 012	9 307	8 209	12 654	51 155

1) Excl. beleggingsfondsen en vastgoedfondsen.

Tabel 4.4
Nominatieve opgave van openbare emissies op de Nederlandse kapitaalmarkt ¹⁾

Datum van inschrijving	Debiteur	Gemiddelde looptijd	Rentetype	Koers van uitgifte	Emissie-rendement	Totaal gevraagd	Datum van storting
2003							
Gewone obligaties		<i>jaren</i>	<i>%</i>			<i>mln euro</i>	
13 mei	Staat der Nederlanden	10,10	4,25	102,01	4,00	3 081	16 mei
10 juni	Staat der Nederlanden	3,00	3,00	102,02	2,31	3 520	13 juni
Euro-obligaties							
6 mei	NWB	4,10	3,25	100,00	.	100	8 mei
20 mei	BNG	3,50	2,75	99,82	2,81	1 497	21 mei
30 mei	BNG	4,00	2,13	98,44	2,54	148	2 juni
28 mei	Rabobank Nederland	3,50	2,63	101,13	2,72	758	2 juni
28 mei	ABN AMRO Bouwfonds Ned. Gemeenten	5,00	3,25	101,46	2,93	507	3 juni
13 juni	Akzo Nobel	8,00	4,25	99,26	4,35	744	13 juni
20 juni	Essent	10,00	4,50	99,61	4,55	996	25 juni
23 juni	Rabobank Nederland	7,00	3,25	99,66	3,31	997	25 juni
Asset Backed Securities							
7 mei	Holland Euro-Den. Mortgage-Backed VI	32,00	4,72	100,00	.	23	9 mei
7 mei	Holland Euro-Den. Mortgage-Backed VI	32,00	3,77	100,00	.	30	9 mei
7 mei	Holland Euro-Den. Mortgage-Backed VI	32,00	3,17	100,00	.	75	9 mei
7 mei	Holland Euro-Den. Mortgage-Backed VI	32,00	2,71	100,00	.	667	9 mei
8 mei	Arena 2003-1	52,00	3,60	100,00	.	5	12 mei
8 mei	Arena 2003-1	52,00	5,22	99,89	.	12	12 mei
8 mei	Arena 2003-1	52,00	4,67	99,89	.	32	12 mei
8 mei	Arena 2003-1	52,00	4,30	99,89	.	325	12 mei
8 mei	Arena 2003-1	52,00	2,70	100,00	.	530	12 mei
12 juni	Dutch Mortgage Portfolio Loans 2	32,90	7,70	99,74	.	5	16 juni
12 juni	Dutch Mortgage Portfolio Loans 2	32,90	5,20	99,70	.	13	16 juni
12 juni	Dutch Mortgage Portfolio Loans 2	32,90	1,60	99,69	.	17	16 juni
12 juni	Dutch Mortgage Portfolio Loans 2	32,90	2,39	100,00	.	970	16 juni
23 juni	Colonnade Securities	10,00	4,00	100,29	3,97	47	26 juni
23 juni	Colonnade Securities	12,00	4,25	100,83	4,16	107	26 juni
27 juni	SAECURE 2 B.V.	67,20	5,65	100,00	.	11	30 juni
27 juni	SAECURE 2 B.V.	67,20	2,85	100,00	.	19	30 juni
27 juni	SAECURE 2 B.V.	67,20	3,45	100,00	.	23	30 juni
27 juni	SAECURE 2 B.V.	67,20	2,65	100,00	.	36	30 juni
27 juni	SAECURE 2 B.V.	31,20	3,85	99,76	.	249	30 juni
27 juni	SAECURE 2 B.V.	31,20	2,40	100,00	.	753	30 juni
Reverse Exchangeable Securities							
26 mei	ABN AMRO	3,00	11,50	102,00	.	51	17 juni
Floating Rate Notes							
7 mei	Van Lanschot Bankiers	3,00	2,78	99,86	.	399	9 mei
21 mei	Friesland Bank	3,00	2,67	100,00	.	500	23 mei
Euewigdurende obligaties							
12 mei	Friesland Coberco Dairy Foods	.	7,13	100,00	7,13	85	2 juni
26 mei	ING Groep	.	4,24	.	.	750	19 juni
Overige obligaties							
14 april	Rabo Securities	6,00	0,00	115,00	.	29	5 mei
19 mei	Rabo Securities	6,00	0,00	102,50	.	51	16 juni
10 juni	ING Bank	3,50	0,00	102,00	.	8	30 juni
Aandelen							
<i>euro</i>							
5 mei	ABN AMRO Basismaterialen F. serie 11			50,00		7	5 juni
5 mei	ABN AMRO Consumptiegoederen F. serie 14			50,00		23	5 juni
5 mei	ABN AMRO Euro Credit F. serie 5			50,00		433	5 juni
5 mei	ABN AMRO Euro Staatsobl. F. serie 6			50,00		276	5 juni
5 mei	ABN AMRO Farmacie F. serie 15			50,00		45	5 juni
5 mei	ABN AMRO Fin. Instellingen F. serie 16			50,00		37	5 juni
5 mei	ABN AMRO Industrie F. serie 12			50,00		14	5 juni
5 mei	ABN AMRO Luxe en Diensten F. serie 13			50,00		17	5 juni
5 mei	ABN AMRO Nutsbedrijven F. serie 17			50,00		12	5 juni
12 mei	Van Lanschot Euro Credit Fund			50,00		222	6 juni

¹⁾ Inclusief het deel dat eventueel in het buitenland werd geplaatst.

Effectenbeurs

Tabel 5.1
Koerswaarde en omzet van aandelen op de Euronext Amsterdam

	2002		2003					Trend ¹⁾	
	nov.	dec.	jan.	febr.	maart	april	mei		juni
	<i>mld euro</i>								%
Koerswaarde Officiële Markt (ultimo)									
Delfstoffenwinning	92,5	88,1	81,0	77,1	78,3	76,9	80,7	84,9	-29
Industrie									
consumentengoederen	54,2	53,8	48,4	47,1	48,7	50,0	45,6	44,5	-31
kapitaalgoederen	39,1	30,1	28,1	27,1	25,1	29,7	30,1	30,1	-41
basisgoederen	15,0	14,6	12,5	10,6	10,2	11,0	11,4	11,8	-38
Bouwnijverheid en installatie	2,1	2,2	2,0	1,9	2,1	2,2	2,2	2,3	-36
Transport, opslag en communicatie	31,1	28,6	29,0	27,4	23,7	24,1	24,8	25,8	-9
Niet-financiële dienstverlening	30,5	26,6	24,0	21,4	21,4	24,1	23,8	25,1	-28
Handel	18,3	16,4	15,5	7,3	6,8	8,4	11,0	11,9	-56
Banken/financiële dienstverlening	29,1	26,3	24,4	24,6	22,3	25,1	27,2	27,7	-8
Verzekeraars	84,7	71,5	63,8	55,9	46,4	61,5	56,8	62,2	-43
Beleggingsfondsen	64,5	60,2	57,8	57,0	56,8	58,7	59,3	61,6	-6
Vastgoedfondsen	12,4	11,5	11,8	11,8	11,4	11,6	12,2	12,2	-5
Overige fondsen	16,0	15,5	15,2	15,2	15,3	15,2	13,8	14,1	-21
Totaal	489,3	445,3	413,5	384,4	368,5	398,7	399,0	414,1	-29
Koerswaarde NMAX (ultimo)	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	-25
Alle genoteerde ondernemingen	489,5	445,4	413,7	384,5	368,6	398,8	399,2	414,2	-29
Omzet van aandelen ²⁾	41,0	31,4	41,8	33,8	42,6	41,8	43,5	46,5	-8

¹⁾ De procentuele verandering van de laatste maand t.o.v. dezelfde maand van het voorgaande jaar.

²⁾ Omzet van aandelen op Euronext Amsterdam via het nieuwe handelssysteem.
Dit handelssysteem is eind oktober 2001 in werking getreden.

Tabel 5.2
Tien grootste stijgers en dalers op de aandelenmarkt, juni 2003 ¹⁾

	Stijging ¹⁾		Daling ¹⁾	
	%		%	
DNC De Nederlanden Compagnie	138,5		Blydenstein-Willink	40,4
Bührmann	77,8		Sopheon	40,0
Magnus	63,2		Hagemeyer	33,0
PinkRocade	43,8		Prolion	31,8
LCI Technology	40,0		Tulip Computers	25,5
Samas Groep	36,6		Gouda Vuurvast Holding	24,1
Fox Kids Europe	34,3		Nedcon Groep	24,0
SNT Group	32,2		Exendis	21,4
Getronics	30,2		Newconomy	18,2
Seagull Holding	29,3		Pharming Group	16,9

¹⁾ De procentuele verandering van de individuele herbeleggingsindex.

Tabel 5.3
CBS-indexcijfers voor aandelen, naar bedrijfstak

	Gemiddelden				Ultimo's				Trend ¹⁾
	2003				2003				
	maart	april	mei	juni	maart	april	mei	juni	
	<i>ultimo 1983=100</i>								%
CBS-koersindex									
Consumentengoederenindustrie	693,4	739,5	684,9	683,8	711,6	731,0	667,4	651,9	-30
Kapitaalgoederenindustrie	253,5	274,7	278,3	298,9	240,9	284,8	288,9	288,4	-41
Basisgoederenindustrie	234,8	250,5	263,7	274,9	232,5	253,8	263,0	271,4	-38
Bouwnijverheid en installatie	290,6	326,7	335,2	336,4	312,8	332,8	327,0	346,0	-33
Transport-, opslag- en communicatie	174,0	177,4	179,5	184,5	174,0	177,1	182,1	189,3	4
Niet-financiële dienstverlening	567,7	622,2	617,1	671,7	564,4	637,6	629,0	661,8	-27
Handel	203,0	220,8	309,5	354,5	202,1	247,3	324,0	349,5	-57
Banken/financiële dienstverlening	368,0	409,0	400,7	445,2	354,2	398,7	432,4	439,7	-10
Verzekeraars	408,9	488,1	492,4	522,5	384,7	514,5	475,7	520,3	-43
Algemeen	376,9	409,6	409,0	432,8	372,1	409,7	410,5	426,8	-32
CBS-herbeleggingsindex									
Consumentengoederenindustrie	1 219,1	1 301,6	1 221,0	1 223,4	1 251,3	1 289,0	1 194,0	1 166,3	-29
Kapitaalgoederenindustrie	390,2	430,0	436,2	469,1	377,1	446,0	453,5	452,6	-39
Basisgoederenindustrie	465,9	505,2	541,8	566,9	461,3	521,2	540,6	560,1	-35
Bouwnijverheid en installatie	612,9	691,4	744,4	762,7	659,8	710,9	741,4	784,4	-28
Transport-, opslag- en communicatie	298,5	305,7	310,1	318,9	298,5	305,8	314,8	327,3	5
Niet-financiële dienstverlening	890,0	983,7	988,8	1 078,7	884,7	1 018,2	1 010,2	1 062,9	-25
Handel	342,9	374,7	529,1	607,1	342,3	421,4	555,0	598,7	-55
Banken/financiële dienstverlening	938,3	1 043,3	1 054,3	1 172,0	903,1	1 017,7	1 138,3	1 157,5	-5
Verzekeraars	837,4	1 006,3	1 026,2	1 108,7	787,9	1 070,2	1 009,4	1 104,1	-40
Algemeen	747,6	817,6	827,9	880,1	739,3	825,0	834,7	867,8	-29

¹⁾ De procentuele verandering van de laatste maand t.o.v. dezelfde maand van het voorgaande jaar (gebaseerd op ultimo-cijfers).

Tabel 5.4
Totaal rendement op aandelen ¹⁾, naar bedrijfstak

	2002			2003					
	okt.	nov.	dec.	jan.	febr.	maart	april	mei	juni
	%								
Consumentengoederenindustrie	2,6	-10,7	-13,9	-23,0	-27,4	-25,1	-27,4	-30,8	-28,5
Kapitaalgoederenindustrie	-29,9	-28,4	-48,9	-51,3	-52,6	-61,4	-52,7	-48,7	-39,4
Basisgoederenindustrie	-18,5	-22,5	-25,5	-36,9	-47,7	-52,3	-43,7	-42,0	-34,7
Bouwnijverheid en installatie	-17,5	-21,8	-22,8	-34,4	-45,8	-39,5	-38,1	-32,9	-27,9
Transport-, opslag- en communicatie	1,2	-0,7	-13,3	-10,5	-12,2	-15,8	-7,6	1,5	5,2
Niet-financiële dienstverlening	-23,2	-24,5	-33,7	-40,7	-47,1	-50,1	-39,6	-36,5	-25,2
Handel	-52,2	-52,4	-57,8	-56,5	-77,8	-81,4	-75,4	-62,9	-55,4
Banken/financiële dienstverlening	-8,2	-1,2	-10,6	-25,2	-24,5	-36,4	-28,4	-16,8	-4,9
Verzekeraars	-38,0	-35,3	-46,4	-49,6	-53,3	-64,5	-49,6	-50,1	-40,1
Alle aandelen, excl. beleggingsfondsen	-23,5	-23,3	-32,8	-37,7	-42,6	-48,5	-40,4	-37,8	-29,5

¹⁾ Berekend als 12-maands mutatie van de herbeleggingsindex.

Tabel 5.5
CBS-indexcijfers voor aandelen van beleggings- en vastgoedfondsen

	Gemiddelden				Ultimo's				Trend ¹⁾
	2003				2003				
	maart	april	mei	juni	maart	april	mei	juni	
	<i>ultimo 1993=100</i>								%
CBS/MoneyView-koersindex voor beleggingsfondsen									
Algemeen	111,2	113,9	114,3	117,9	111,1	114,6	115,1	118,2	-11
Aandelenfondsen	117,3	123,1	123,3	129,6	117,1	124,6	124,6	130,5	-20
beleggingen in Nederland	147,2	160,4	162,6	171,2	146,9	163,5	163,7	169,7	-30
beleggingen in Europa	148,7	159,5	163,7	172,5	147,2	163,9	166,3	172,0	-20
beleggingen in het Verre Oosten	55,5	54,5	53,6	57,0	54,1	54,0	53,8	58,6	-23
beleggingen in Noord-Amerika	180,3	187,3	183,8	192,5	179,4	188,2	184,6	194,6	-15
beleggingen wereldwijd	117,9	122,9	122,1	128,3	118,1	123,9	123,5	129,7	-19
Obligatiefondsen	134,4	133,6	134,3	135,5	134,3	133,2	134,9	135,0	5
gewone obligatiefondsen	102,8	101,8	102,0	102,8	102,7	101,3	102,5	102,2	4
fictief-rendement obligatiefondsen	167,8	168,0	170,2	172,3	167,5	168,5	170,7	172,1	7
Geldmarktfondsen	119,6	117,2	116,0	115,6	120,1	116,2	115,6	115,5	-2
Gemengde fondsen	117,2	118,7	119,7	122,5	117,5	119,6	120,5	122,9	-5
CBS/SBV-koersindex voor vastgoedfondsen									
Algemeen	85,8	87,1	89,2	91,0	85,8	87,2	91,0	91,6	-6
Direct	84,3	85,8	87,9	89,6	84,5	85,8	90,0	90,1	-6
Nederland	111,7	113,2	114,4	117,3	112,1	111,3	117,3	118,9	4
wereldwijd	79,6	81,1	83,2	84,7	79,7	81,3	85,2	85,1	-8
Indirect	124,3	124,5	127,0	130,9	123,2	125,1	127,2	131,8	-10
CBS/MoneyView-herbeleggingsindex voor beleggingsfondsen									
Algemeen	125,3	128,9	130,2	134,8	125,2	130,4	131,4	135,4	-9
Aandelenfondsen	131,8	138,6	139,6	147,2	131,6	141,0	141,4	148,3	-19
beleggingen in Nederland	163,2	178,5	181,6	192,6	163,4	182,5	183,3	191,7	-28
beleggingen in Europa	161,3	173,1	178,0	188,4	159,6	178,2	181,3	188,0	-18
beleggingen in het Verre Oosten	60,5	59,4	58,4	62,4	58,9	58,8	58,9	64,1	-22
beleggingen in Noord-Amerika	189,5	196,9	193,2	202,6	188,5	197,8	194,3	204,8	-15
beleggingen wereldwijd	133,8	139,8	140,1	147,4	134,0	142,0	141,9	149,1	-17
Obligatiefondsen	151,2	151,4	153,4	155,5	151,0	152,0	154,3	155,3	8
gewone obligatiefondsen	151,7	151,9	154,0	156,2	151,6	152,7	155,0	156,0	8
fictief-rendement obligatiefondsen	167,9	168,1	170,2	172,3	167,6	168,5	170,8	172,2	7
Geldmarktfondsen	129,0	129,2	129,7	129,8	129,5	129,7	129,8	129,7	2
Gemengde fondsen	150,5	153,1	155,5	159,8	150,8	155,3	156,7	160,5	-2
CBS/SBV-herbeleggingsindex voor vastgoedfondsen									
Algemeen	172,7	178,9	188,0	192,1	174,1	183,7	191,8	193,3	12
Direct	178,6	186,1	196,7	200,5	180,6	191,9	201,3	201,7	15
Nederland	204,5	213,6	222,6	228,4	207,4	216,6	228,4	231,6	14
wereldwijd	173,6	180,8	191,5	194,9	175,4	186,9	195,9	195,9	14
Indirect	160,4	161,1	164,6	170,2	159,4	162,1	165,2	171,5	-6

¹⁾ De procentuele verandering van de laatste maand t.o.v. dezelfde maand van het voorgaande jaar (gebaseerd op ultimo-cijfers).

Tabel 5.6
Totaal rendement ¹⁾ van beleggings- en vastgoedfondsen

	2002			2003					
	okt.	nov.	dec.	jan.	febr.	maart	april	mei	juni
	%								
Beleggingsfondsen									
Algemeen	-16,2	-16,8	-22,5	-24,3	-24,7	-27,0	-20,4	-17,8	-8,8
Aandelenfondsen	-25,0	-26,1	-35,1	-38,4	-39,2	-42,3	-33,6	-30,9	-18,7
beleggingen in Nederland	-25,5	-23,8	-33,3	-39,1	-43,7	-48,4	-40,3	-37,7	-28,2
beleggingen in Europa	-25,4	-25,4	-33,3	-38,0	-40,2	-43,8	-33,5	-29,3	-18,4
beleggingen in het Verre Oosten	-7,8	-11,9	-22,4	-28,1	-30,2	-37,3	-36,6	-35,1	-21,7
beleggingen in Noord-Amerika	-21,7	-26,7	-35,8	-38,4	-38,2	-39,2	-30,1	-29,0	-15,1
beleggingen wereldwijd	-26,6	-28,2	-37,3	-40,0	-39,8	-42,2	-33,1	-30,6	-17,4
Obligatiefondsen	-0,6	1,3	2,9	3,5	4,0	4,7	4,9	6,9	7,9
gewone obligatiefondsen	0,4	1,8	3,4	4,2	5,0	5,4	5,7	7,6	8,5
fictief-rendement obligatiefondsen	-2,0	0,6	2,1	2,1	2,3	3,4	3,4	5,2	6,6
Geldmarktfondsen	2,9	3,1	3,1	3,1	3,3	3,2	2,9	2,7	2,4
Gemengde fondsen	-8,6	-8,6	-11,2	-12,7	-13,8	-14,8	-10,3	-8,5	-1,5
Vastgoedfondsen									
Algemeen	17,8	19,9	13,3	8,7	5,7	1,0	4,3	4,5	11,9
Direct	20,4	23,1	16,0	11,7	8,3	3,9	8,0	8,2	15,1
Nederland	15,8	17,6	10,1	6,7	3,7	-0,4	3,4	7,5	13,9
wereldwijd	20,9	23,3	16,3	11,8	8,3	3,7	7,8	6,9	14,2
Indirect	1,7	0,7	-3,3	-8,6	-10,3	-15,3	-15,6	-14,6	-6,3

¹⁾ Berekend als 12-maands mutatie van de herbeleggingsindex.

Tabel 5.7
Indexcijfers voor aandelen, bijzondere selecties

	Basis	2002		2003						Trend ¹⁾
		nov.	dec.	jan.	febr.	maart	april	mei	juni	
Koersindex										
%										
AEX-index ²⁾	2-1-1983=45,38	362,0	322,7	294,9	266,2	252,6	282,6	280,6	291,6	-34
CBS-index voor niet-AEX-fondsen	ultimo 1993=100	207,3	201,7	192,1	177,8	178,3	197,5	208,3	218,9	-18
Amsterdam Midkap-index ²⁾	2-1-1983=45,38	333,5	312,2	287,0	253,7	249,4	266,2	279,9	289,4	-36
CBS MIT-index	ultimo 1993=100	240,4	198,5	195,3	186,1	175,4	196,9	199,5	203,2	-23
CBS MITS-index	ultimo 1993=100	189,4	160,4	154,4	141,6	133,7	169,7	186,1	192,8	-16
FTSE Eurotop-100 index ²⁾	29-12-1989=1006,01	2 095,9	1 909,4	1 773,1	1 712,2	1 679,1	1 833,0	1 840,9	1 897,7	-20
Herbeleggingsindex										
CBS-index voor niet-AEX-fondsen	ultimo 1993=100	252,9	246,2	234,9	217,4	219,1	244,5	262,6	276,6	-14
CBS MIT-index	ultimo 1993=100	278,5	230,0	226,2	215,6	205,6	230,7	233,8	238,2	-22
CBS MITS-index	ultimo 1993=100	207,0	175,3	168,7	154,8	146,7	186,2	204,4	211,7	-15

1) De procentuele verandering van de laatste maand t.o.v. dezelfde maand van het voorgaande jaar.

2) Bron: EURONEXT Amsterdam.

Tabel 5.8
Indexcijfers van aandelen op buitenlandse markten

	2002			2003				
	okt.	nov.	dec.	jan.	febr.	maart	april	mei
<i>1995=100</i>								
Australië	149	150	147	144	137	141	147	.
België	144	151	147	144	132	124	.	.
Canada	141	148	149	148	148	143	149	.
Duitsland	110	118	115	108	97	93	103	107
Frankrijk	161	173	170	165	153	146	155	.
Italië	169	182	182	177	170	165	.	.
Japan	63	62	61	61	61	58	57	59
Nederland	175	168	162	155	138	129	140	140
Spanje	206	224	223	222	210	210	226	226
Verenigde Staten	158	166	165	167	154	154	163	.
Verenigd Koninkrijk	104	106	103	100	96	96	102	.
Euro-zone	156	168	164	158	145	140	152	.

Bron: OECD.

Tabel 5.9
Open interest in contracten op de EURONEXT Amsterdam Derivative Markets, ultimo

	2002				2003				
	sept.	okt.	nov.	dec.	jan.	febr.	maart	april	mei
<i>x 1 000</i>									
Opties									
Aandelenopties	17 650	13 997	14 746	14 826	13 958	14 877	15 612	14 279	15 062
Indexopties	1 118	778	824	937	908	1 029	1 189	1 068	1 143
Warrants	182	182	180	180	179	176	176	176	176
Valutaopties	15	15	15	14	13	14	15	15	17
Totaal opties	18 966	14 973	15 766	15 957	15 058	16 095	16 992	15 538	16 398
Futures									
Indexfutures	49	41	40	34	39	36	43	43	45
Stockfutures	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Valutafutures	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal futures	50	42	40	35	39	36	44	43	46

Bron: EURONEXT Amsterdam.

Tabel 5.10
Omzet in opties op de Euronext Amsterdam Derivative Markets

	2002			2003					
	okt.	nov.	dec.	jan.	febr.	maart	april	mei	jan. t/m mei
<i>x 1 000</i>									
Aandelenopties	7 703	5 979	4 485	5 782	4 976	5 733	5 084	4 802	26 378
Indexopties	729	537	1 447	1 121	1 084	1 651	1 142	1 096	6 095
Warrants	0	2	3	1	3	4	1	0	8
Valutaopties	6	2	8	7	4	13	4	13	40
Totaal	8 439	6 520	5 942	6 912	6 067	7 401	6 230	5 912	32 522
<i>mln euro</i>									
Aandelenopties	1 954	1 261	950	1 178	1 155	1 401	955	842	5 531
Indexopties	1 495	734	3 896	1 987	1 560	2 047	1 468	1 274	8 335
Warrants	0	0	0	0	1	1	0	0	2
Valutaopties	2	1	1	1	1	4	1	4	12
Totaal	3 451	1 996	4 848	3 166	2 716	3 452	2 424	2 120	13 879

Bron: Euronext Amsterdam.

Tabel 5.11
Omzet van futurecontracten op de Euronext Amsterdam Derivative Markets

	2002			2003					
	okt.	nov.	dec.	jan.	febr.	maart	april	mei	jan. t/m mei
<i>x 1 000</i>									
Indexfutures	458	306	329	407	410	410	437	405	2 069
Stockfutures	3	1	0	0	1	1	1	4	7
Valutafutures	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Totaal	461	307	329	408	411	412	437	408	2 076

Bron: Euronext Amsterdam.

Tabel 5.12
Uitgeoefende optierechten op de Euronext Amsterdam Derivative Markets

	2002			2003					
	okt.	nov.	dec.	jan.	febr.	maart	april	mei	jan. t/m mei
<i>x 1 000</i>									
Aandelenopties	1 401	380	345	722	314	393	1 003	364	2 795
Indexopties	162	18	30	84	46	43	74	34	282
Warrants	1	2	0	0	2	0	0	0	2
Valutaopties	1	0	1	0	0	3	0	0	4
Totaal	1 565	400	377	807	361	439	1 078	399	3 084
<i>mln euro</i>									
Aandelenopties	3 147	847	752	1 550	641	785	1 781	1 031	5 788
Indexopties	7 135	608	890	2 997	1 085	1 076	2 215	825	8 198
Warrants	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Valutaopties	10	4	11	1	1	35	2	2	42
Totaal	10 292	1 459	1 652	4 549	1 727	1 896	3 998	1 858	14 028

Bron: Euronext Amsterdam.

Tabel 5.13
Nominale waarde en omzet obligaties op EURONEXT Amsterdam

	2002	2003						Trend ¹⁾
	dec.	jan.	febr.	maart	april	mei	juni	
Nominale waarde (ultimo)	<i>mld euro</i>							%
Overheid	170,4	173,9	164,9	168,3	160,1	162,7	172,1	3
Financiële instellingen	171,8	173,8	175,5	175,7	180,9	184,5	189,2	26
Overige private sector	34,2	34,1	34,3	34,3	34,4	34,3	35,1	3
Totaal	376,4	381,8	374,7	378,3	375,4	381,5	396,4	13
Totaal omzet obligaties ²⁾	10,1	21,2	25,3	21,0	18,6	21,8	17,8	76

¹⁾ De procentuele verandering van de laatste maand t.o.v. dezelfde maand van het voorgaande jaar.

²⁾ Omzet van obligaties op EURONEXT Amsterdam via het nieuwe handelsstelsel.
Dit handelssysteem is eind oktober 2001 in werking getreden.

Tabel 5.14
CBS-indexcijfers voor obligaties

	Gemiddelden				Ultimo's				Trend ¹⁾
	2003				2003				
	maart	april	mei	juni	maart	april	mei	juni	
CBS-koersindex	<i>ultimo 1983=100</i>								%
Kort (3 tot 5 jaar)	121,4	120,9	122,5	123,5	121,3	121,3	123,2	122,6	6
Middellang (5 tot 8 jaar)	132,6	131,7	134,3	136,0	132,6	132,2	135,4	134,7	9
Lang (8 tot 10 jaar)	137,8	136,7	140,2	142,4	137,6	137,1	141,7	140,5	10
CBS-herbeleggingsindex									
<i>Staatsleningen</i>									
algemeen	417,8	417,0	424,8	429,9	418,2	418,6	427,7	427,2	10
vaste looptijd	415,2	414,4	422,1	427,2	415,6	416,0	425,1	424,5	10
looptijd 0 tot 3 jaar	351,6	352,0	354,7	356,7	352,0	352,8	355,6	356,5	6
looptijd 3 tot 5 jaar	395,8	395,4	400,9	405,1	396,2	397,0	403,0	403,4	10
looptijd 5 tot 8 jaar	444,6	443,4	453,0	459,4	445,4	446,0	456,8	455,8	14
looptijd 8 jaar en langer	468,4	465,4	479,7	488,3	468,3	467,3	485,1	482,3	15
<i>Financiële instellingen</i>									
gewone obligaties	399,7	399,1	405,2	410,2	399,2	400,4	408,1	409,3	10
achtergestelde obligaties	495,3	496,5	509,9	517,6	496,0	500,3	514,7	514,3	13
<i>Algemeen</i>	416,9	416,5	423,9	429,2	417,1	418,1	426,9	427,1	10
Converteerbare obligaties	<i>ultimo 1993=100</i>								
CBS-koersindex converteerbare obligaties	243,8	253,6	271,0	278,9	246,6	264,2	272,7	279,9	1

¹⁾ De procentuele verandering van de laatste maand t.o.v. dezelfde maand van het voorgaande jaar (gebaseerd op ultimo-cijfers).

Tabel 5.15
Totaal rendement op obligaties ¹⁾

	2002			2003					
	okt.	nov.	dec.	jan.	febr.	maart	april	mei	juni
	%								
Staatsleningen									
algemeen	4,77	5,84	8,81	9,35	10,26	10,99	9,93	12,11	10,39
vaste looptijd	4,78	5,85	8,81	9,32	10,24	11,00	9,94	12,13	10,37
looptijd 0 tot 3 jaar	4,27	4,54	5,23	5,59	5,87	6,15	5,63	6,31	5,85
looptijd 3 tot 5 jaar	5,24	6,18	8,77	9,63	10,42	11,10	10,00	11,60	10,22
looptijd 5 tot 8 jaar	5,28	6,92	11,18	12,14	13,50	14,47	13,08	15,70	13,52
looptijd 8 jaar en langer	4,97	6,90	12,65	12,91	14,76	16,09	14,37	18,37	14,89
Financiële instellingen									
gewone obligaties	4,92	5,78	7,84	9,08	9,67	10,03	9,40	11,17	10,32
achtergestelde obligaties	4,81	6,28	9,66	10,54	10,92	11,74	11,18	13,90	12,54
Alle obligaties	5,20	5,99	8,66	9,31	10,03	10,64	9,77	11,84	10,48

¹⁾ Berekend als 12-maands mutatie van de herbeleggingsindex.

Tabel 5.16
Beurswaarde van obligaties in de CBS-herbeleggingsindex

	2002		2003						Trend ¹⁾
	nov.	dec.	jan.	febr.	maart	april	mei	juni	
	<i>mld euro</i>								%
Staatsleningen									
algemeen	186	190	193	184	186	177	184	188	5
vaste looptijd	186	190	193	184	186	177	184	188	5
looptijd 0 tot 3 jaar	72	72	85	73	73	61	61	62	-4
looptijd 3 tot 5 jaar	32	32	18	20	21	24	24	27	-27
looptijd 5 tot 8 jaar	37	37	38	38	38	38	39	39	51
looptijd 8 jaar en langer	47	48	51	52	55	55	59	60	17
Financiële instellingen									
gewone obligaties	75	75	76	78	78	80	82	84	21
achtergestelde obligaties	12	13	13	13	13	13	13	13	8
Alle obligaties	296	300	304	298	300	293	303	309	10

¹⁾ De procentuele verandering van de laatste maand t.o.v. dezelfde maand van het voorgaande jaar.

Verzekeraars en pensioenfondsen

Tabel 6.1
Nieuwe individuele levensverzekeringen ¹⁾

	Aantal polissen				Verzekerd kapitaal			
	2003				2003			
	maart	april	mei	jan.–mei	maart	april	mei	jan.–mei
Periodieke premiebetaling	<i>x 1 000</i>				<i>mln euro</i>			
Verzekeringen in geld								
hypotheek	5,2	5,5	5,8	28,1	491,7	533,9	555,5	2 603,9
pensioen uitgesteld	1,5	1,5	1,4	7,5	327,2	295,6	329,2	1 468,4
lijfrente uitgesteld	2,1	1,6	1,8	8,7	86,3	82,0	89,6	396,9
direct ingaande rente	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-0,1	-0,1
levenslang bij overlijden	25,4	28,1	33,8	134,9	156,6	153,7	134,7	653,8
spaarverzekering	3,5	3,1	2,7	15,2	103,2	84,4	78,7	430,4
risicoverzekering	11,1	12,1	11,9	61,1	762,8	761,2	699,4	3 801,0
overige verzekeringen	0,4	0,0	0,0	1,2	10,3	5,1	3,4	45,8
totaal	49,3	52,1	57,5	256,8	1 938,3	1 916,0	1 890,4	9 400,1
Verzekeringen in beleggingseenheden								
hypotheek	9,4	9,1	9,8	47,5	981,1	952,7	922,7	4 818,1
pensioen uitgesteld	1,9	3,0	3,8	15,3	168,0	237,3	272,1	1 139,5
lijfrente uitgesteld	4,5	4,4	3,9	22,5	118,2	117,8	104,1	703,5
direct ingaande rente	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
levenslang bij overlijden	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
spaarverzekering	10,4	11,9	8,0	49,2	157,9	247,7	175,3	891,5
risicoverzekering	0,4	0,5	0,5	2,0	22,4	21,6	19,6	108,5
overige verzekeringen	1,1	0,3	0,5	4,2	11,0	4,5	4,2	52,7
totaal	27,8	29,1	26,5	141,3	1 458,5	1 581,6	1 498,1	7 713,8
Premiebetaling ineens								
Verzekeringen in geld								
hypotheek	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,2	1,2	4,3
pensioen uitgesteld	0,3	0,2	0,2	1,6	61,1	24,9	19,7	197,6
lijfrente uitgesteld	5,0	3,7	3,5	30,7	215,8	146,4	150,6	1 256,3
direct ingaande rente	5,4	5,0	5,1	32,1	414,8	376,3	401,4	2 401,3
levenslang bij overlijden	0,5	0,5	0,5	3,0	1,9	2,0	2,2	10,1
spaarverzekering	0,3	0,3	0,3	1,8	14,9	9,3	10,0	52,3
risicoverzekering	1,3	1,2	1,1	8,9	87,1	69,8	62,7	557,1
overige verzekeringen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2,3	1,2	24,0
totaal	12,8	10,9	10,8	78,3	795,8	631,3	649,0	4 503,0
Verzekeringen in beleggingseenheden								
hypotheek	0,1	0,1	0,1	0,3	5,1	9,0	10,5	40,6
pensioen uitgesteld	0,1	0,2	0,1	0,7	3,5	3,0	3,0	17,4
lijfrente uitgesteld	4,8	1,9	2,0	26,8	33,9	25,8	20,0	236,6
direct ingaande rente	0,1	0,1	0,1	0,6	22,8	16,1	15,5	113,4
levenslang bij overlijden	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
spaarverzekering	0,3	0,3	0,2	1,6	11,1	11,5	10,0	61,6
risicoverzekering	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
overige verzekeringen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,2
totaal	5,3	2,5	2,6	30,0	76,5	65,4	59,0	469,8
Totale individuele productie	95,1	94,6	97,4	506,4	4 269,0	4 194,3	4 096,5	22 086,9

¹⁾ Deze statistiek komt tot stand in samenwerking met het Centrum voor Verzekeringsstatistiek van het Verbond van Verzekeraars.

Tabel 6.2
Nieuwe individuele levensverzekeringen, premie-inkomsten ¹⁾

	Premie periodiek				Premie ineens			
	2003				2003			
	maart	april	mei	jan.–mei	maart	april	mei	jan.–mei
Periodieke premiebetaling	<i>mln euro</i>							
Verzekeringen in geld								
hypotheek	7,1	8,7	10,4	41,8	4,2	4,9	5,7	25,0
pensioen uitgesteld	7,1	7,5	4,2	33,2	5,1	4,4	7,8	24,2
lijfrente uitgesteld	3,1	2,6	2,2	12,0	2,4	1,6	1,6	9,8
direct ingaande rente	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
levenslang bij overlijden	2,8	2,8	2,5	12,9	0,0	0,0	0,0	0,2
spaarverzekering	4,3	3,3	3,2	17,1	1,2	0,9	0,6	4,5
risicoverzekering	3,3	3,7	4,6	18,8	0,0	0,1	0,2	0,3
overige verzekeringen	0,3	0,1	0,1	1,0	0,0	0,0	0,2	0,2
totaal	28,0	28,7	27,1	136,8	13,0	11,9	16,1	64,3
Verzekeringen in beleggingseenheden								
hypotheek	21,7	21,5	22,3	108,5	13,0	11,6	13,8	65,8
pensioen uitgesteld	5,0	7,6	8,6	35,7	2,6	7,4	5,5	50,2
lijfrente uitgesteld	6,4	6,0	5,2	34,2	6,5	5,1	4,1	28,6
direct ingaande rente	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
levenslang bij overlijden	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
spaarverzekering	12,6	15,0	8,1	58,7	4,7	9,9	13,1	45,0
risicoverzekering	0,3	0,5	0,3	1,6	0,0	0,1	0,2	0,6
overige verzekeringen	1,3	0,9	1,3	6,4	2,2	1,3	0,5	5,9
totaal	47,4	51,5	45,9	245,9	29,1	35,4	37,3	196,1
Premiebetaling ineens								
Verzekeringen in geld								
hypotheek					0,0	0,0	0,3	0,9
pensioen uitgesteld					36,1	21,3	11,1	133,4
lijfrente uitgesteld					121,9	97,2	89,0	722,2
direct ingaande rente					242,3	201,8	213,5	1 412,5
levenslang bij overlijden					2,8	2,5	1,2	14,0
spaarverzekering					10,0	7,1	6,8	42,9
risicoverzekering					4,5	4,0	4,2	27,1
overige verzekeringen					0,0	0,4	0,6	7,9
totaal					417,6	334,4	326,6	2 361,0
Verzekeringen in beleggingseenheden								
hypotheek					1,4	2,9	1,9	10,0
pensioen uitgesteld					2,3	3,8	2,3	15,5
lijfrente uitgesteld					34,2	23,0	25,6	204,3
direct ingaande rente					5,6	5,2	4,3	33,7
levenslang bij overlijden					0,0	0,0	0,0	0,0
spaarverzekering					10,0	8,2	7,5	47,6
risicoverzekering					0,0	0,0	0,0	0,0
overige verzekeringen					0,3	0,2	0,3	0,8
totaal					53,7	43,2	41,8	311,9
Totale individuele productie	75,5	80,2	73,0	382,7	513,4	425,0	421,9	2 933,5

¹⁾ Deze statistiek komt tot stand in samenwerking met het Centrum voor Verzekeringsstatistiek van het Verbond van Verzekeraars.

Tabel 6.3
Nieuwe spaarkasinschrijvingen

	Spaarkasovereenkomst				Verzekeringsovereenkomst			
	2003				2003			
	maart	april	mei	jan.–mei	maart	april	mei	jan.–mei
	<i>x 1 000</i>							
Aantal contracten								
Hypotheek	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pensioen uitgesteld	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Lijfrente uitgesteld	2,3	0,6	1,2	4,9	2,3	0,6	1,2	4,9
Ongeclausuleerd	3,5	2,9	2,5	12,2	3,5	2,9	2,5	12,2
Totaal	5,7	3,5	3,7	17,1	5,7	3,5	3,7	17,1
	<i>mln euro</i>							
Ingeschreven bedrag								
Hypotheek	0,0	0,0	0,0	0,1				
Pensioen uitgesteld	0,0	0,0	0,0	0,0				
Lijfrente uitgesteld	15,8	18,1	10,1	86,6				
Ongeclausuleerd	21,0	27,5	27,9	114,1				
Totaal	36,9	45,7	38,0	200,7				
Storting/premie periodiek								
Hypotheek	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pensioen uitgesteld	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Lijfrente uitgesteld	0,4	0,5	0,8	2,4	0,0	0,1	0,1	0,3
Ongeclausuleerd	0,9	1,4	1,2	5,7	0,1	0,1	0,1	0,5
Totaal	1,3	1,8	2,0	8,1	0,1	0,2	0,1	0,8
Storting/premie ineens								
Hypotheek	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pensioen uitgesteld	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Lijfrente uitgesteld	0,1	0,1	0,2	0,8	0,0	0,0	0,0	0,1
Ongeclausuleerd	0,1	0,3	-0,1	0,6	0,0	0,1	0,0	0,1
Totaal	0,2	0,5	0,1	1,4	0,0	0,1	0,0	0,2

1) Deze statistiek komt tot stand in samenwerking met het Centrum voor Verzekeringsstatistiek van het Verbond van Verzekeraars.

Tabel 6.4
Rendementsmaatstaven levensverzekeraars

	2002						2003						
	juli	aug.	sept.	okt.	nov.	dec.	jan.	febr.	maart	april	mei	juni	juli
	%												
Rendement u	5,08	4,97	4,81	4,62	4,46	4,36	4,29	4,18	3,98	3,79	3,74	3,72	3,57
Rendement t	5,33	5,21	4,95	4,69	4,52	4,54	4,59	4,55	4,29	4,04	3,90	3,86	3,82
Rendement s	5,76	5,73	5,64	5,49	5,34	5,30	5,30	5,32	5,20	5,08	5,00	5,01	4,99

Bron: Centrum voor Verzekeringsstatistiek CVS.

In de voorgaande 12 maanden

Banken

Banken van grote betekenis in economie okt. '00

Sparen en lenen

Bijna een kwart minder woninghypotheken in 2000 aug. '01
 In 2001 flink gespaard maart '02
 Voor 5,5 miljard euro in het rood juli '02
 Lage hypotheekrente houdt hypotheekmarkt op peil maart '03
 Spaargeld per huishouden: 24 duizend euro maart '03
 Huishoudens dieper in het rood april '03
 Inleg bedrijfssparen in 2002 nauwelijks veranderd mei '03
 Minder hypotheeken in eerste kwartaal 2003 juni '03

Geldmarkt

Ruime stijging koopkracht werknemers in 2000 mei '02

Amsterdamsche Effectenbeurs

Aandelen bouw uitschieter op Damrak in eerste kwartaal 2002 mei '02
 Aandelen hard onderuit in tweede kwartaal aug. '02
 Recordverlies op Damrak okt. '02
 Lagere winst in 2001 voor de financiële beursnv's okt. '02
 2002 slechtste beursjaar na Tweede Wereldoorlog jan. '03
 Rente op kapitaalmarkt naar laagterecord april '03

Verzekeraars

Lange-termijnontwikkeling en seizoenspatroon in nieuwe levensverzekeringen jan. '02
 Markt voor levensverzekeringen niet gegroeid maart '02
 Verzekeringsmaatschappijen en pensioenfondsen in 2001 sept. '02

Pensioenfondsen

Negatief resultaat voor pensioenfondsen in 2000 maart '02
 VUT-fondsen staan onder druk door vergrijzing mei '02
 Verzekeringsmaatschappijen en pensioenfondsen in 2001 sept. '02
 VUT-fondsen stabiel van omvang mei '03

Institutionele beleggers

Institutionele beleggingen nog niet op oude niveau april '02
 Waardedaling beleggingsportefeuille beleggingsinstellingen juli '02

Institutionele beleggingen meer dan 5 procent gestegen juli '02
 Dalende aandelenkoersen zetten institutionele beleggers onder druk aug. '02
 Institutionele beleggingen eerste halfjaar 2002 door koersverliezen nauwelijks gestegen okt. '02
 Institutionele beleggers gematigd positief over vastgoed nov. '02

Woningbezit

Woningmarkt ontspant juni '02
 Woningwaarde stijgt fors juni '02
 ING Real Estate nieuwe koploper in Vastgoedmarkt-ranglijst dec. '02
 Vastgoed 1,2 biljoen euro waard jan. '03
 Minder bouwvergunningen voor woningen jan. '03
 Ruim eenderde woningen van corporaties maart '03

Overheidsfinanciën

Overschot overheid nagenoeg verdampt in 2001 aug. '02
 EMU-saldo decentrale overheden in 2001 nog positief aug. '02
 Gemeentelijke samenwerking kost vijf miljard euro in 2000 sept. '02
 Financiële mogelijkheden beperkt door plannen afschaffen OZB sept. '02
 Naar kwartaalrekeningen van de overheid sept. '02
 Rijk komt in 2001 weer tekort okt. '02
 Verkeer, vervoer en welzijn belangrijkste taken van provincies in 2000 nov. '02
 Nieuwe kwartaalreeks belastingcijfers nov. '02
 Overheidsuitgaven voor land-en vaarwegen in 2000 licht gestegen nov. '02
 Rijk en gemeenten grootste geldschieters op gebied van kunst, cultuurbeheer en -verspreiding, sport en recreatie dec. '02
 Hogere opbrengst gemeentelijke heffingen in 2003 febr. '03
 Vaste activa gemeenten driekwart van totale balans-waarde febr. '03
 Stijging opbrengst waterschapsheffingen 4 procent in 2003 maart '03
 Overheidssaldo Eurozone nadert kritische grens april '03
 Gemeenten zorgen in 2001 voor EMU-tekort lagere overheden van 0,7 miljard euro april '03
 MKZ-crisis beïnvloedt resultaat PBO's in 2001 april '03
 Investerings waterschappen voor waterkwaliteitsvoorzieningen fors gestegen in 2001 mei '03

Diverse onderwerpen

Heeft de euro in 2001 invloed op de inflatie febr. '02
 De opbouw van de inflatie in januari 2002 maart '02
 Inflatie voelt hoger juni '02
 Waarom voelt de inflatie zo hoog? juli '02
 Prijskaartjes sinds de komst van de euro okt. '02
 Meer geld uit de muur febr. '02
 Netto resultaat beurs-NV's opnieuw sterk gedaald juni '03

Trefwoordenregister

Aandelen, indexcijfers	34	Kapitaalmarktberoep	31
Aandelen, rendementen	34	Kapitaalmarktrente	30
AEX-index	36	Koersindex aandelen	34
Bankbrieven	30	Koersindex obligaties	38
Banken, balans	22	Koerswaarde aandelen	33
Beleggingsfondsen, indexcijfers	35	Krediet, consumptief	24, 25
Beroep op de kapitaalmarkt	32	Levensverzekeringen, nieuwe	40, 41
Besparingen	24	Liquiditeitenmassa	23
Beursindexcijfers	34, 35, 36, 39	M3	23
Beursindexcijfers obligaties	39	Mfi	22
Beurswaarde aandelen	33	Midkap-index	36
Buitenlandse markten	28, 31, 36	Monetair financiële instellingen, balans	22
Cardmaatschappijen	24, 25	Obligatie-emissies	31, 32
CBS/MoneyView index	35	Obligaties, indexcijfers	39
CBS/NIB-index	36	Obligaties, rendementen	30, 39
CBS/SBV-index	36	Onderhandse leningen, rente	30
CBS/Stroeve-index	38	Optiebeurs, omzet	37
CBS/MIT(S)-index	36	Pandbrieven	30, 31
Consumentenprijsindex	20	Persoonlijke leningen	24
Consumptief krediet	24, 25	Polissen levensverzekeringen	40
Daggeldrente	28	Postorderbedrijven	24, 25
Deposito's	22, 24	Prijsindex consumptie	20
Deposito's, rente op Euro-gulden -	28	Producentenprijzen	20
Dollarkoers	29	Prolongatierente	28
Effectenbeurs, omzet	33	Promessedisconto	28
Effectief rendement	30	Rendement aandelen	34
Emissies	31, 32	Rendement obligaties	39
Euro-rendement	31	Repo	23
Euribor	28	S-rendement	42
FTSE Eurotop-100 index	36	Spaargelden	24
Financieringsmaatschappijen	24, 25	Spaarkassen, nieuwe inschrijvingen	42
Geldhoeveelheid	23	Spaarrekeningen	24
Geldmarktrente	28	Staatsleningen	30, 39
Goudprijs	29	Studieleningen, rente op	28
Heffingsrente belastingdienst	28	T-rendement	42
Herbeleggingsindex aandelen	34	U-rendement	42
Herbeleggingsindex obligaties	38	Vastgoedfondsen	35
Herbouwkosten van woningen	20	Voorschotrente	28
Hypotheekrente	30	Vreemde valuta	29
Hypotheken	26, 27	Wettelijke rente	28
Invoorderingsrente belastingdienst	28	Wisselkoersen	29

Andere CBS-publicaties

Statistisch Jaarboek

Dit boek bevat cijfers over alle aspecten van de Nederlandse samenleving: bevolking, inkomen, economie, prijzen, financiële markten, milieu en vele andere onderwerpen. Het verschijnt jaarlijks in januari.

Jaarlijks, 569 blz., € 25,-, incl. StatLine cd-rom.
ISSN 0924-2686. Kengetal A-26.

Statistisch bulletin

Het Statistisch bulletin verschijnt wekelijks met de meest recente uitkomsten van alle statistische onderzoeken van het CBS. Het abonnement omvat tevens het maandelijks Conjunctuurbericht. Hierin wordt de actuele stand van zaken in de Nederlandse economie met behulp van korte en krachtige analyses en grafische presentaties getoond.

Wekelijks, ca. 10 blz., € 72,25 per jaar.
ISSN 0166-9680.

De Nederlandse Economie

Met deze publicatie beoogt het CBS op prettig leesbare wijze een breed en samenhangend overzicht te geven van de economie in Nederland. Behalve financieel-economische ontwikkelingen komen ook de arbeidsmarkt, bevolking, welzijn, milieu en regionale onderwerpen aan de orde. Door Nederland te spiegelen aan het buitenland, wordt bovendien de internationale positie van ons land belicht.

Jaarlijks, 236 blz., € 13,90.
ISSN 1386-1042. Kengetal P-19.

Kennis en economie 2002

Met de publicatiereeks *Kennis en economie* presenteert het CBS statistische gegevens over opbouw en benutting van kennis, en brengt deze in verband met economische prestaties. Tal van aspecten op het gebied van onderwijs en onderzoek komen aan bod. De belangrijkste onderwerpen zijn daarbij het menselijk kennispotentieel (inclusief onderwijs), onderzoeksinspanningen (R&D), kennisdiffusie (R&D-uitbesteding, samenwerking) en de resultaten daarvan (innovaties). In de publicatie *Kennis en economie 2002*, de zevende uit de reeks, staan de uitkomsten van de R&D- en innovatie-enquête over 1998–2000 centraal.

Jaarlijks, 285 blz., € 29,20.
ISBN: 903577298 0. Kengetal: K-300.

Nationale Rekeningen

Deze publicatie geeft een compleet overzicht van de stand en de ontwikkeling van onze economie. Bevat gedetailleerde gegevens over de bedrijfstakken, over groepen producten en over ondernemingen, huishoudens en de overheid.

Jaarlijks, 248 blz., € 41,50.
ISSN 0168-3489. Kengetal P-2.

De Nederlandse conjunctuur

Met de in 2000 opgestarte publicatie *De Nederlandse conjunctuur* wordt op basis van de vele CBS-conjunctuurgegevens een gedetailleerd, samenhangend overzicht gegeven van de recente ontwikkelingen in de Nederlandse economie. De samenhang wordt onder andere bereikt door het gebruik van de uitkomsten van de Kwartaalrekeningen, die een systematische beschrijving van de economie geven.

Kwartaal, € 34,85 per jaar.
ISSN 1566-3191. Kengetal: P-104.

Assurantie Jaarboek

Het Assurantie Jaarboek geeft alle statistische informatie die voor de verzekeringsbranche onontbeerlijk is. Verzekeraars, distributie, en de zakelijke-/particuliere markten: demografie, ziekteverzuim, brandschade, sterftekansen, betaalde premies, etc. Het verschijnt jaarlijks in november.

Jaarlijks, 210 blz., € 51,05.
Uitg. Kluwer Bedrijfsinformatie, tel. (0570) 67 33 30.

Teletekst

Conjunctuurinformatie en de meest recente CBS-persberichten staan op pagina 506 en 507 van NOS-Teletekst.

Internet

De CBS-website is te bereiken via <http://www.cbs.nl>. De site bevat statistische kerncijfers over de Nederlandse samenleving. Actuele statistische uitkomsten staan in persberichten die kunnen worden gedownload.

StatLine

StatLine is de gratis elektronische centrale databank van het CBS. In StatLine vindt u statistische informatie in de vorm van tabellen, teksten en grafieken.

Alle resultaten kunt u bekijken, printen of exporteren. StatLine bevat tevens tijdreeksen over vele maatschappelijke en economische onderwerpen, over de regio en de conjunctuur. U kunt StatLine vinden op onze website: <http://www.cbs.nl> of direct via: <http://statline.cbs.nl>.

StatLine op cd-rom

StatLine is tegen geringe kosten ook op cd-rom te bestellen. U kunt StatLine dan op een intranetomgeving plaatsen of gebruiken op een computer zonder internetverbinding.

10 keer per jaar, € 87,65 per jaar, € 10,75 per exemplaar.
Kengetal: A159cd.

De publicaties van het CBS kunnen besteld worden bij de bestelservice van het CBS te Heerlen, fax (045) 570 62 68 of e-mail verkoop@cbs.nl of via de boekhandel.

Alle publicaties zijn ter inzage of kunnen in bruikleen worden verkregen bij de bibliotheek van ons Bureau in beide vestigingen. Tevens is in beide vestigingen een boekwinkel waar alle publicaties tegen contante betaling kunnen worden gekocht.